

FILİZ KİTABEVİ

Prof. Dr. Ali Cem BUDAK

İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı

Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,
İsviçre Medeni Usul Kanunu ve
Alman Medeni Usul Kanunu ile

KARŞILAŞTIRMALI HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU

Gözden geçirilmiş ve güncelleştirilmiş
14. Baskı

Gerekçeler

(Hükümet ve Adalet Komisyonu Gerekçeleri • TBMM Genel Kurul
Değişiklik Önergeleri) • Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları •
Anayasa Mahkemesi Kararları • Açıklayıcı Notlar •
Karşılaştırma Tablosu • Kavram Dizini

FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2022

Ekim 2022

ISBN: 978-975-368-790-4

BASKI

Kiraz Medya Sanayi ve Ticaret A.Ş
Matbaacı Sertifika Numarası: 40162

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(212) 850 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 48596

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Değerli Hocam
Prof. Dr. H. Yavuz Alangoya'ya

Ondördüncü Basının Önsözü

Bu kitabın 2020 yılının Ağustos ayında yayımlanan on üçüncü basısından sonra HMK’da herhangi bir kanun değişikliği yapılmamıştır. Kanunda yer alan iki hüküm hakkında Anayasa Mahkemesi iptal kararları vermiştir. Bunlardan ilki, HMK m. 341/f.2’nin birinci cümlesinin “*kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin davalar*” yönünden Anayasa m.13 ve m.36’ya aykırılığı gerekçesi ile iptaline ilişkin olarak verilen karardır¹. Kararın gerekçesinde, ilgili cümlede yer alan “*Miktar veya değeri...*” ibarelerinin taraflar arasında uyumsuzlığa konu olan malvarlığının değerini ifade ettiği; ancak, kamulaştırma bedelinin tespiti davalarında uyumsuzluğun esasını malvarlığının değerinin ne olduğunun yargı kararıyla ortaya çıkarılmasının oluşturduğu; dolayısıyla kamulaştırma bedelinin tespiti davalarının bu yönüyle kişilerin talep ya da uyumsuzluk konusunu belirli miktar veya değer ile gösterebildikleri diğer malvarlığı davası türlerinden ayrıldığı; bu bakımdan söz konusu davaların konusunu belirli bir miktar veya değer içeren talepler oluşturmadığından kararın kesinlik sınırının belirlenmesinde *davada ileri sürülen istemin kabul edilmeyen bölümü* gibi bir ölçütün esas alınmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Kararın gerekçesinde ayrıca kamulaştırma bedelinin tespiti davalarında kararın taşınmaz maliki bakımından kesinlik sınırının belirlenmesinde mahkeme tarafından lehine hükmedilen miktarın bir öneminin bulunmadığı; uyumsuzluğun niteliği gereği taşınmaz malikinin istinaf gerekçesinin mahkeme tarafından kamulaştırma bedeli olarak belirlenen miktarın hatalı olduğu ve kararın taşınmazın gerçek değerini yansıtmadığı iddiasının oluştuğu; kamulaştırma bedelinin tespiti davalarına ilişkin olarak verilen kararların kesinlik sınırının hesaplanmasında hangi ölçütün esas alınacağına dair belirsizliğinin uygulamada yorum ve değerlendirme farklılıklarına sebep olacağı ve bu sebeple bireyin taşınmazının gerçek değerinden yoksun kalmasına yol açabilecek nitelikte olduğu ifade edilmiştir.

¹ AYM, 24.02.2022, 2021/34 E., 2022/21 K. (RG 15.04.2022-31810).

İkinci iptal kararı ise, Anayasa Mahkemesi'nin 21.06.2022 tarihli ve 2022/7 E. ve 2022/79 K. sayılı kararı² ile HMK m.377'nin (1) numaralı fıkrasının bentlerini bağlayan hükmünün "...her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıldır" bölümünün anılan fıkranın (e) bendi yönünden Anayasa m.40'a aykırı olduğu gerekçesi ile iptali kararıdır. Kararın gerekçesinde, AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmesi amacıyla öngörülen yargılamanın iadesi yoluna başvuru süresinin, bu yolu işlevsiz kılacak nitelikte olmaması gerektiği; itiraz konusu kuralda ise on yıllık azami sürenin iade talebine konu hükmün kesinleşmesi tarihinden itibaren başlayacağını öngörülmesi, AİHM'den önce Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunma şartı ve AİHM'in artan iş yükü gibi ilgililerin kendilerinden kaynaklanmayan sebeplerle bu sürenin aşılması durumunda bu yolun işlevsiz hâle gelmesine neden olabilecek nitelikte olduğu; bu sebeple kuralla öngörülen azami sürenin yargılamanın iadesi yoluna başvurmayı işlevsiz hâle getirebileceği belirtilmiştir.

İsviçre medeni usul hukukunda yapıp da bir önceki basının yayımlanmak üzere yayınevine teslim edildiği 7 Haziran 2020 tarihinden bugüne kadar geçen süre içinde yürürlüğe girmiş olan değişiklikler, ticaret siciline ilişkin hükümlerde kapsamlı değişiklik yapan Kanunla §40, §107 ve §250'de³; İsv. Milletlerarası Özel Hukuk Kanununda değişiklik yapan Kanunla tahkim sözleşmesi ve tahkim şartı ve hakem mahkemelerinde hızlandırılmış özel yargılama usulleri hakkında olmak üzere §251a, §353/2, §356/3, §358/2, §363/1, §367/2, §369/2,3, §370/2, §373/6, §388/3, §395/2, §396'da⁴; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurunun dostane çözüm ile sonuçlanması halinin de yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil edeceğine ilişkin olmak üzere §328/2-a ve §396'da⁵ yapılan değişikliklerdir⁶. 1 Ocak 2022 tarihi itibari ile yürürlüğe girmesi öngörülen konsolide edilmiş metin de AS 2010/1739'da yayımlanmıştır.

² RG 21.06.2022-31873.

³ AS 2020 957.

⁴ AS 2020 4179.

⁵ AS 2022 289.

⁶ İsv. MUK §114, §115, §198, § 243 ve §343'te yapılan değişikliklere ise (AS 2019, s. 2274-2275) bir önceki basının önsözünde değinildiği için burada ayrıca yer verilmemiştir.

İsviçre'deki durumdan farklı olarak Alman MUK'ta her yıl çok sayıda hüküm değişikliği olmakta ise de bu değişikliklerin bir kısmı elektronik usullerin kullanılmasında olduğu gibi teknik gelişmelerin icabı olarak kanun maddelerinin değiştirilmesi; bir kısmı da AB hukukuna uyum bağlamında yapılan değişiklikler olup yargılama usulüne ilişkin temel konularda kanun değişiklikleri istisnai hallerde görülmektedir. Yapılan kanun değişikliklerinin bir kısmının Türk hukukunda kullanılan tabirle "Torba Kanun"larla yapılması da göze çarpan başka bir özelliktir.

Alman MUK'ta yapılmış olup da bir önceki basının yayımlanmak üzere yayınevine teslim edildiği 7 Haziran 2020 tarihinden bugüne kadar geçen süre içinde yürürlüğe girmiş olan değişikliklerin ağırlıklı bölümünü milletlerarası usul hukuku alanında Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlamak için yapılan değişiklikler teşkil etmektedir. Değişikliğe tabi tutulan kanun hükümleri ise avukatlar arasında teati edilecek belgelerin elektronik ortamda tebliği usulü ile ilgili § 130a⁷; milletlerarası tebligat, yabancı ülkede delillerin toplanması, vesayet hukukunda adli yardım, elektronik tebligata ve sair konulara ilişkin olarak değişikliğe uğrayan §183, §363, §829, §845, §1067, §1068, §1069, §1070, §1071, §1072, §1073, §1074, §1075, §1089⁸; Noterlik Meslek Hukukunun Modernleştirilmesi Konusunda ve Sair Hükümlerde Değişikler Yapan Kanunda yapılan düzeltme uyarınca değişikliğe uğrayan § 797⁹; Mahkemeler Arasındaki Elektronik Haberleşme Hakkında ve Sair Hükümlerde Değişiklik Yapan Kanunla değişikliğe uğrayan §91, § 130a, § 168, § 173, § 174, § 175, § 176, § 183, § 186, § 192, § 193, § 195, § 278, § 317, § 699, § 702, § 724, § 753, § 829, § 840 ve Kanuna eklenen §173¹⁰ ve § 193a¹¹; İcra Müdürlerinin Mesleklerini İcrası Sırasında Şiddete Maruz Kalmalarının Önlenmesi ve Cebri İcra Hukukuna İlişkin Sair Hükümler ile Enfeksiyondan Korunma Kanununda Değişiklikler Yapan Kanunla değişikliğe tabi tutulan §755, §802c, §802d,

⁷ 7 Temmuz 2021, BGBl. I S. 2363.

⁸ 24 Haziran 2022, BGBl. I S. 959.

⁹ 30 Mart 2022, BGBl. I S. 666.

¹⁰ Muhtevası §174 altına alınmış olan §173 numaralı madde altına elektronik belgelerin tebliği hakkında yeniden hüküm eklenmiş, bu suretle kanun maddeleri arasında boş bir madde numarası bulunması engellenmiştir.

¹¹ 5 Ekim 2021, BGBl. I S. 4607.

§802l, §811, §811a, §811c, §811d, §812, §813, §850a, §850b, § 850l, §851c, § 929 ve Kanuna eklenen §757a¹²; Adli Hizmetlerde Elektronik Dosyaların Oluşturulması ve Elektronik İletişimin Geliştirilmesi Hakkında Kanunla değişikliğe uğrayan §753¹³; Mahkemeler Arasında Elektronik İletişimin Geliştirilmesi Hakkında Kanunla yeni bir hüküm olarak ihdas edilen §130d¹⁴; haczi kabil olmayan hesaplarda değişiklik yapan kanunla değişikliğe uğrayan §788, §811, §835, §840, §850k, §850l, §882a, §§889-915h, §900, §901, §902, §903, §904, §905, §906, §909, §910, §954, eski § 908 ile birleştirilen § 907, “kredi kurumlarının görevleri” başlığı ile Kanuna eklenen §908¹⁵; aile hukukuna ilişkin davalarda milletlerarası yetki, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi, velayet ve milletlerarası çocuk kaçırma konularını düzenleyen AB Yönergesinin (2019/1111) Alman hukukuna aktarılmasına ilişkin Kanunla değişikliğe tabi tutulan §1080 ve §1111¹⁶; Noterlik Meslek Hukukunun Modernleştirilmesi Konusunda ve Sair Hükümlerde Değişikler Yapan Kanun ile adli ve gayriadli belgelerin tebligat dışındaki bildirimi ile ilgili olmak üzere değişikliğe uğrayan §797¹⁷; Ceza Muhakemesi Kanununda ve Sair Hükümlerde Değişiklikler Yapan Kanun ile değişik § 299¹⁸; haczi kabil olmayan hesaplar ile ilgili değişiklikler getiren Kanunla değişikliğe tabi tutulan §850c ve §850f¹⁹; alacakların tahsili hukukunda tüketicinin korunmasının geliştirilmesi yönünde yapılan Kanunla değişik §79 ve Kanuna eklenen §753²⁰; yeniden yapılandırma ve iflas kanununun geliştirilmesi hakkında ve sair hükümlerde değişiklikler yapan Kanun ile eklenen §19b²¹; Yargılama Masrafları Kanununda Değişiklik Yapan Kanun ile değişikliğe uğrayan §115²² şeklinde sıralanabilir.

¹² 7 Mayıs 2021, BGBl. I S. 850.

¹³ 5 Temmuz 2017, BGBl. I S. 2208.

¹⁴ 10 Ekim 2013, BGBl. I S. 3786.

¹⁵ 22 Kasım 2020, BGBl. I S. 2466; 850c'ye ilişkin ek Kanundan çıkarılmıştır.

¹⁶ 10 Ağustos 2021, BGBl. I S. 3424.

¹⁷ 25 Haziran 2021, BGBl. I S. 2154.

¹⁸ 25 Haziran 2021, 1BGBl. I S. 2099.

¹⁹ 22 Kasım 2020, BGBl. I S. 2466.

²⁰ 22 Aralık 2020, BGBl. I S. 3320.

²¹ 22 Aralık 2020, BGBl. I S. 3256.

²² 21 Aralık 2020, BGBl. I S. 3229.

Bu kitap hazırlanırken daha önceki basılarda olduğu gibi parasal sınırların güncellenmesinde Doç. Dr. Nedim Meriç'in MİHDER 2021/3, Cilt 17, Sayı 50'de yayımlanan "HUMK, HMK ve İİK'da Yer Alan 2022 Yılı İçin Geçerli Parasal Sınırlar" isimli çalışmasına başvurulmuştur.

Bundan evvelki altı basının hazırlanmasında olduğu gibi bu basıda da emekleri bulunan İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dr. Öğretim Üyesi Dilek Aydemir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Oğuzhan Oruç şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Filiz Kitabevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Zeynep Oruç Tatlı'ya teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Sütlüce 30 Ağustos 2022

Onüçüncü Basımın Önsözü

Bu kitabın 2018 yılının Eylül ayında yayımlanan on ikinci basısından sonra 28.07.2020 tarih ve 31199 sayılı RG’de yayımlanan 7251 sayılı ve 22.07.2020 tarihli Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda ve diğer bazı kanunlarda çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu Kanun ile HMK önemli bir revizyona tabi tutulmuş, HMK m. 20, 28, 36, 38, 42, 94, 107, 116, 120,123, 125, 127, 139, 140, 141, 147, 149, 177, 183/A, 186, 206, 215, 222, 281, 290, 305, 305/A, 306, 310, 314, 317, 323, 331, 341, 353, 356, 358, 359, 362, 391, 393, 394, 398, 402, 436, 440 ve geçici m. 3’te değişiklik yapılmıştır. 7251 sayılı Kanun m. 63’e göre bu değişiklikler ilgili Kanun’un Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

HMK’da yapılan değişiklikler özetle hâkimin reddine, sürelerle ve sürelerin başlamasına, belirsiz alacak davasına, gider ve delil avansına, ön inceleme, ıslaha, iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesine, duruşmaların icrasına ve toplu mahkemelerde tahkikatın yapılmasına, delillerin toplanmasına ve değerlendirilmesine, feragat, kabul ve sulhe, istinaf ve temyiz edilebilecek kararlara, ihtiyati tedbire, delil tespitine ve tahkime ilişkindir.

Değişiklik yapılan maddeler yanında HMK’ya toplu mahkemelerde tahkikata ilişkin 183/A maddesi eklenmiştir. Ayrıca HMK’ya eklenen 305/A maddesi ile hükmün tamamlanması kurumu düzenlenmiştir.

Yapılan değişikliklerin başlıcaları ise aşağıdaki gibidir:

HMK m.177’de yapılan değişiklik ile Yargıtay’ın bozma ve BAM’ın kaldırma kararından sonra ilk derece mahkemesinin tahkikata ilişkin işlem yapması kaydıyla ıslah yoluna başvurulabileceği hüküm altına alınmıştır.¹

Bölge adliye mahkemeleri faaliyete başladığından bu yana sık başvurulanan bir istinaf sebebi olan ve çeşitli yorum ve tartışmaları beraberinde getiren HMK m. 353/1-a-6’da değişiklik yapılmış “Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç de-

¹ Karşılaştır 04.02.1948 tarih ve 1944/10 E., 1948/3 K. sayılı İBK ve 06.05.2016 tarih ve 2015/1 E., 2016/1 K. sayılı İBK.

ğerlendirilmeden karar verilmiş olması” yerine “Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış veya değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması” düzenlemesi getirilmiş; aynı Kanunla HMK m. 362’de yapılan değişiklikle – uygulamanın aksine- HMK m.353/1-a’ya dayanılarak verilen bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı da temyiz kanun yolunun kapalı olduğu hüküm altına alınmıştır.

Bir diğer önemli değişiklik ise doktrindeki eleştiriler ve son zamanlarda bu yönde verilen Bölge Adliye Mahkemeleri kararları doğrultusunda, aleyhine tedbir talep edilenin dinlendiği duruşmada verilen ihtiyati tedbir kararına karşı aleyhine tedbir kararı verilen tarafın da istinaf kanun yoluna başvuru yolunun HMK m. 391’de yapılan değişiklik ile açılmış olmasıdır. Aynı yönde bir değişiklik ihtiyati hacizler bakımından İİK m. 258’de de yapılmıştır.

Yine Anayasa Mahkemesi’nin HMK m. 20 ve m. 398’e ilişkin iptal kararları doğrultusunda ortaya çıkan kanun boşluğu doldurulmuştur. HMK m. 20’nin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten...” ibaresi Anayasa Mahkemesi’nin 10/2/2016 tarihli ve E. 2015/96, K. 2016/9 sayılı Kararı ile iptal edilmiş, kararın Resmi Gazete’de yayımlandığı 23/2/2016 tarihinden başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmiştir. HMK m. 20’de değişiklik yapılmış ve görevsizlik ve yetkisizlik kararı verildiği anda kesin ise tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep edileceği hüküm altına alınmıştır. HMK m. 398/1’in ilk cümlesi olan “İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimse, bir aydan altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır.” Anayasa Mahkemesinin 11/7/2018 tarihli ve E.2018/1 K.2018/83 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. İptal kararına göre söz konusu iptal kararı Resmi Gazete’de yayımlanmasından (20.02.2019) başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmiştir. Bu iptal kararı ile ortaya çıkan kanun boşluğu doldurulmuş; HMK m.398’de tedbire muhalefetin cezası ve buna ilişkin yargılama usulü ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir.

HMK’da yapılan bu kapsamlı değişiklikler yanında medeni usul hukukunu ilgilendiren başka bazı değişiklikler yapılmıştır. 7251 sayılı Kanun ile 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m.5’te değişiklik yapılmış ve ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme olarak incelediği uyuşmazlıklara ilişkin parasal sınır beş yüz bin TL’ye; aynı Kanun ile TTK m. 4’te yapılan değişiklik sonucu basit yargılama usulüne tabi olan ticari davalara ilişkin parasal sınır beş yüz bin TL’ye çıkarılmıştır.

XIII

Son olarak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a 73/A maddesi eklenerek belli istisnalar dışında tüketici mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı olarak öngörülmüştür.

Bundan başka icra ve iflâs hukukunda önemli değişiklikler getiren 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun² ile Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve Birlikçilik Kanunu'nda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na 18/A maddesi eklenmiş ve bu madde ile dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin genel düzenlemeler yapılmış; Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m. 3'te değişiklik yapılarak dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin 18/A maddesi saklı tutulmuştur. Değişiklikler ve gerekçeleri ilgili kısımlara işlenmiştir. Belirtmek gerekir ki dava şartı olarak arabuluculuk ilk olarak 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu³ m. 3 ile belli iş uyuşmazlıkları bakımından ilgili kanunda düzenlenmiş ve Türk hukukuna girmiştir. Bunun yanında 7155 sayılı Kanun m.20 ile TTK'ya 5/A hükmü eklenmiş ve belli ticari uyuşmazlıklar bakımından da dava şartı olarak arabuluculuk öngörülmüştür.⁴ Ayrıca Birlikçilik Kanunu m. 7 ve m. 11'de değişiklikler yapılmış; birlikçiliğe başvurunun nasıl yapılacağına ilişkin düzenlemeler getirilmiş ve başvuru şekline ilişkin usul ve esasların Bakanlıkça belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Değişiklikler ve gerekçeleri kanun kitabının ilgili yerlerine işlenmiştir.

Eylül 2018'de yayımlanan son basıdan sonra İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda 1 Temmuz 2020 yılında yürürlüğe girecek bir dizi değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikler kişilik hakları ihlale uğrayan kişilerin ve bilhassa şiddet mağdurlarının hak arama hürriyetini daha etkili korumaya yönelik olup kişilik haklarının korunması için dava açan davacılar yargılama masrafları bakımından kolaylıklar getirmekte ve mahkemeye mağdurun talebi üzerine davalının elektronik olarak izlenmesine karar vermek konusunda takdir yetkisi tanımaktadır.⁵

Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu'nda yapılan değişiklikler ise çeşitli konuları ilgilendirmekte olup, topluluk davası mahiyetinde açılan tespit davaları, eşcinsel evliliklerde boşanma davalarında uygulanacak usul, AB içinde milletlerarası evlat edinme işleri, gemi çatmalarından doğan tazminat davaları, ücret alacaklarının haczi, yeni kimlik kartlarının kullanılması, dava sürecinde kişisel verilerin

² 19.12.2018 tarih ve 30630 sayılı RG.

³ 25.10.2017 tarih ve 30221 sayılı RG.

⁴ Bkz. HMK m.114/f.2'ye ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.18/A/f.1'e bağlı dipnotları.

⁵ İsv. MUK m. 114, m. 115, m. 198, m. 243 ve m. 343'te yapılan değişiklikler: AS 2019, s. 2274-2275.

korunması, dava dosyalarının elektronik ortamda tutulması ve dava ile ilgili haberleşmenin elektronik ortamda yapılması, kanun yollarında parasal sınırlar, özel yetkili mahkemeler konularını kapsamaktadır.⁶

Bu kitap hazırlanırken daha önceki basılarda olduğu gibi parasal sınırların güncellenmesinde Doç. Dr. Nedim Meriç'in MİHDER 2019/3, Cilt 15, Sayı 44'te yayımlanan "HUMK, HMK ve İİK'da Yer Alan 2020 Yılı İçin Geçerli Parasal Sınırlar" isimli çalışmasına başvurulmuştur.

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dr. Öğretim Üyesi Dilek Aydemir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan'ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Nimet Yıldız'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Sütlüce 7 Haziran 2020

Onikinci Basımın Önsözü

Bu kitabın geçen yılın Eylül ayında yayımlanan onbirinci basısından beri Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bir dizi kanun hükmünü etkileyen birkaç önemli değişiklik yapıldı. Bunlardan ilki 7101 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yapılan değişikliklerdir.¹ 7101 sayılı Kanun ile HMK m.274, m.410, m.416, m.418, m.439'da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler basit yargılama usulünde bilirkişinin görev süresine, tahkim yargılamasında görevli mahkemeye ilişkin olup gerekçeleriyle birlikte ilgili maddelere işlenmiştir.

⁶ Alman MUK §§29c, 32c (yeni hüküm), 148, 606-608, 607, 608, 609, 610-687, 611-615 (12 Temmuz 2018 tarihli kanun: BGBI I, s. 1151); §§ 383, 739 (18 Aralık 2018 tarihli kanun: BGBI I s. 2639); §§118-120 (yeni hüküm) (31 Ocak 2019 tarihli kanun: BGBI I s. 54); §§ 305a, 786a (5 Temmuz 2016 tarihli kanun: BGBI I s. 1578); §§ 850c, 850f (4 Nisan 2019 tarihli kanun: BGBI I s. 443); § 130c, § 702, § 814 (21. Temmuz 2019 tarihli Kanun: BGBI. I s. 846); § 755, § 802d, § 802k, § 802l, § 850k, § 882f, § 882g, § 882h, § 882i (yeni hüküm), § 947 (20 Kasım 2019 tarihli kanun: BGBI. I s. 1724); § 692, § 702 (5. Temmuz 2017 tarihli kanun: BGBI. I s. 2208); § 44, § 67, § 127, § 128, § 130a, § 139, § 144, § 169, § 174, § 278, § 320, § 321, § 348, § 544, § 549, § 550, § 551, § 695, § 697, § 718 (12. Aralık 2019 tarihli kanun: BGBI. I s. 2633).

¹ Resmi Gazete 15.03.2018, sayı 30361.

İkinci olarak 7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun² ile yapılan değişiklik ile “karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi” HMK m.375/1(i)’ye yargılamanın iadesi sebebi olarak eklenmiştir.

Üçüncü olarak 700 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname³ ile HMK m.242/1’de değişiklik yapılmış; bu fıkrada yer alan “Bakanlar Kurulu üyeleri” ibaresi “üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar” şeklinde değiştirilmiştir.

Son olarak 7078 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnemenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun⁴ ile daha önce 694 sayılı KHK ile HMK m.268’de yapılan değişiklik aynen kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır.

Ayrıca Birlikçilik Kanunu’nda da çeşitli değişiklikler olmuştur. 700 sayılı KHK ile yapılan değişiklikler ile Birlikçilik K. m.1/2’de ve m.12/5’te yer alan “adli, idari ve askerî” ibareleri “adli ve idari” şeklinde değiştirilmiştir. Birlikçilik K. m.6/2(j)’de 694 sayılı KHK ile yapılan değişiklik, 7078 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Birlikçilik K. m.10/1(b)’de 691 sayılı KHK ile yapılan değişiklik, 7069 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnemenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun⁵ ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Son olarak Birlikçilik K. m.12/6’da 694 sayılı KHK ile yapılan değişiklik, 7078 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Öte yandan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.20/2(d)’de 691 sayılı KHK ile yapılan değişiklik 7069 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Aynı dönemde, 2016/6 E. 2017/5 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme büyük Genel Kurul Kararı⁶ ile “işçilik alacaklarının çok değişik tür ve nitelikte uyuşmazlık olarak mahkemeler önüne gelebileceği, aynı ve tür ve nitelikteki alacaklarında dahi her defasında alacağın belirli veya belirsiz olmasından söz edilmesinin mümkün olmayacağı, her bir somut olayın özelliğine göre mahkemelerin alacağın belirli

² Resmi Gazete 31.07.2018, sayı 30495.

³ Resmi Gazete 07.07.2018, sayı 30471 (2. Mükerrer).

⁴ Resmi Gazete 08.03.2018, sayı 30354 (mükerrer).

⁵ Resmi Gazete 08.03.2018, sayı 30354 (mükerrer).

⁶ Resmi Gazete 29.06.2018, sayı 30463.

mi yoksa belirsiz alacak mı olduğunu tespit etmeleri gerektiği, alacağın türü itibarıyla bir alacağın belirli veya belirsiz alacak olduğundan söz edilemeyeceği, bu hususta yapılacak içtihadı birleştirmenin, içtihadı birleştirme kararlarının, soyut, genel ve her defasında geçerli normatif yapısıyla bağdaşmayacağı” gerekçesi ile içtihadı birleştirmeye gerek bulunmadığı yönünde karar verilmiştir.

Eylül 2017’de yayımlanan son basıdan bu yana İsviçre Medeni Usul Kanunu’nda değişiklik yapılmamıştır. Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu’nda yürürlüğe giren değişiklikler ise topluluk davaları, dava dosyalarının elektronik ortamda tutulması ve AB tüzük ve yönergelerine uyum alanında yoğunlaşmakta olup, şu kanun maddelerine ilişkindir: (1) 1 Kasım 2018 tarihinde yürürlüğe girecek yeni kanun hükümlerine göre tüketici örgütlerinin tespit davası şeklinde topluluk davası açabilmelerinin şartlarından birini teşkil eden, belirli sayıda tüketicinin şikâyetlerinin Adalet Bakanlığı tarafından tutulan sicile tescili hakkındaki yeni § 609 (12.7.2018, BGBl. I S. 1151); (2) AB mevzuatının iç hukuka aktarılması amacıyla kanunun § 169 (12.05.2017, BGBl. I S. 1121), § 754a, § 829a, § 882c, § 882f, § 882g (21.11.2016, BGBl. I S. 2591) numaralı maddelerinde yapılan değişiklikler; (3) kanunun dava dosyalarının elektronik ortamda tutulması hakkındaki § 130b, § 169, § 298a, § 299, § 317, § 690, § 691, § 699, § 702, § 753 (5.7.2017 BGBl. S. 2208) ve mahkemeler arasındaki işlemlerin elektronik ortamda yapılması hakkındaki § 130a, § 174, § 195, § 298, § 298a, § 416a, § 1088 numaralı maddelerde yapılan değişiklikler (10.10.2013 BGBl. I S. 3786); (4) Asliye hukuk mahkemelerinin tek hâkimli olarak görebileceği davalar hakkındaki § 348 numaralı madde hakkındaki değişiklik (28.4.2017, BGBl. I S. 969).

Bu basımın hazırlanmasında emeği bulunan kürsü arkadaşım Dr. Öğretim Üyesi Dilek Karademir Aydemir’e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan’ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Duran Topal’a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Umuttepe, 14 Eylül 2018

Onbirinci Basımın Önsözü

Bu kitabın bu yılın Şubat ayında yayımlanan onuncu basısından beri Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda bir dizi kanun hükmünü etkileyen iki önemli değişiklik yapıldı. Bunlardan ilki 7035 sayılı Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemelerinin

İşleyişinde Ortaya Çıkan Sorunların Giderilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişikliklerdir.¹ 7035 sayılı Kanun ile HMK m.302, m.352, m.353, m.359, m.361, m.362, m.363'te bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler istinaf ve temyiz usulünü ilgilendirmekte olup gerekçeleriyle birlikte ilgili maddelere işlenmiştir.

İkinci olarak 694 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK² ile yapılan değişiklik ile HMK m.268 hükmü değiştirilmiş ve bu maddede Bilirkişilik Kanunu'na yapılan atıflar 691 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK³ ile Bilirkişilik Kanunu m.10'da yapılan değişikliğe uyumlu hale getirilmiştir.

Ayrıca 691 sayılı KHK ile Arabuluculuk Kanunu m.20'ye bir (d) bendi eklenmiş ve mevcut (d) bendi (e) bendi şeklinde teselsül ettirilmiştir. Yine 691 sayılı KHK ile Bilirkişilik Kanunu m.10'a, (b) bendi eklenmiş ve diğer bentler buna göre teselsül ettirilmiş; 694 sayılı KHK ile de Bilirkişilik Kanunu m.10'a atıf yapan HMK m.268, Bilirkişilik Kanunu m.6 ve m.12'de yer alan bentler bu değişikliğe uygun olacak şekilde teselsül ettirilmiştir.

Aynı dönemde ıslaha ve yemin delilinin gösterilmesine ilişkin iki yeni içtihadı birleştirme kararı yayımlanmıştır. Islaha ilişkin içtihadı birleştirme kararında ilk derece mahkemesi kararının bozulmasından sonra tahkikat safhasına geçilse dahi bozmadan sonra ıslah yapılamayacağı hakkındaki 1948 tarihli içtihadı birleştirme kararının değiştirilmesine gerek olmadığı sonucuna varılmıştır.⁴ Yemine ilişkin içtihadı birleştirme kararında ise HMK'nun yürürlüğe girmesinden sonra açılmış olan davalarda tarafların dava ve cevap dilekçeleri ile delil listelerinde "sair deliller, her türlü delil ve sair deliller" gibi ibarelerin bulunması halinde tarafların yemin deliline başvurmuş sayılamayacakları ve bu kapsamda hâkimin ispat yükü kendisine düşen tarafa "yemin teklifinde bulunma hakkı"nı hatırlatamayacağına karar verilmiştir.⁵

Şubat 2017'de yayımlanan son basıdan bu yana İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda değişiklik yapılmamıştır. Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu'nda yapılan değişiklikler ise elektronik belgeler ve AB milletlerarası usul hukuku alanında yoğunlaşmakta olup, şu kanun maddelerine ilişkindir: (1) Elektronik ortamda yapılan tebligat hakkında § 130 ve § 169'da yapılan değişiklikler (12.05.2017,

¹ Resmi Gazete 05.08.2017, sayı 30145(mükerrer).

² Resmi Gazete 25.08.2017, sayı 30165.

³ Resmi Gazete 22.06.2017, sayı 30145(2. Mükerrer).

⁴ Yargıtay İBKG Kararı, 06.05.2016, E.2015/1 K.2016/1, Resmi Gazete 23.03.2017, sayı 30016.

⁵ Yargıtay İBKG Kararı, 03.03.2017, E.2015/2 K.2017/1, Resmi Gazete 17.06.2017, sayı 30099.

BGBI. I s. 1121);⁶ (2) milletlerarası usul hukuku alanındaki AB mevzuatının iç hukuka aktarılması amacıyla kanunun § 183, § 184, § 192, § 274, § 276, § 339, § 363, § 688, § 794, § 1100, § 1101, § 1104, § 1104a (yeni)§ 1067, § 1068, § 1069, § 1070, § 1090, § 1092a (yeni), § 1095 numaralı maddelerinde yapılan değişiklikler (11.06.2017, BGBI. I s. 1607); (3) maaş ve işçi ücretlerinin haczedilmezlik sınırlarıyla ilgili değişiklikler (28.03.2017, BGBI. I s. 750); (4) mahkemelerde dava dosyasının elektronik ortamda tutulması hakkındaki 298a maddesi değişikliği (05.06.2017, BGBI. I s. 2208); (5) elektronik imzalı belgeler ve elektronik ortamda tebligat hakkında kanunun § 130a, § 174, § 371a numaralı maddelerinde yapılan değişiklikler (18.06.2017, BGBI. I s. 2745).

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Dilek Karademir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan'ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Duran Topal'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Umuttepe, 10 Eylül 2017

Onuncu Basının Önsözü

Bu kitabımın geçtiğimiz yılın Temmuz ayında yayımlanan dokuzuncu basısından beri Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bir dizi kanun hükmünü etkileyen iki önemli değişik yapıldı. Bunlardan ilki 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu ile yapılan değişikliklerdir (Resmî Gazete 24.11.2016, sayı 29898). Bu değişiklikler gerekçeleriyle birlikte ilgili maddelere işlenmiş; Bilirkişilik Kanunu'nun HMK hükümlerini değiştiren maddeleri dışındaki bölümü de yine gerekçeleri ile birlikte kitaba ilave edilmiştir.

İkinci olarak 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki bazı parasal sınırlar artırıldığı gibi, kanuna bu sınırların yeniden değerlendirilme oranına göre artırılmasını öngören bir madde eklenmiş ve kanun yollarına ilişkin olmak üzere, di-

⁶ Değişiklik 07.09.2005 tarih ve 2005/36/EC numaralı (mesleğe kabul şartlarının tanınması hakkındaki) AB Yönergesinin (OJ L 255, 30.09.2005, s. 22 – sonucusu 1024/2012 sayılı AB Tüzüğüyle olmak üzere değişikliklere tabi tutulmuştur) iç hukuka aktarılması için yapılmıştır.

renme kararlarının temyizi usulünde değişiklikler yapılmıştır (Resmi Gazete 02.12.2016, sayı 29906). Bu değişiklikler de gerekçeleriyle birlikte metne işlenmiştir.

Son basıdan bu yana İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda meydana gelen değişiklikler edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde uygulanan usul (BG v.19.06.2016, AS 2016, S. 2317), dava öncesi zorunlu arabuluculuk, hızlı yargılama usulünün uygulama alanı ve dava değiştirme (BG v. 25.09.2016, AS 2016 S. 3644) ve elektronik imza ve elektronik tebligat (BG v 18.03.2016, AS 2016 S. 4664) konularıyla ilgilidir. Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu'nda yapılan değişiklikler ise temel olarak 655/2014 sayılı AB Tüzüğü'nün (AB L 189 v. 27.06.2014, S. 59) iç hukuka aktarılması mahiyetinde olup, bilirkişilik ve banka hesaplarındaki alacakların yurtdışındaki alacaklılar tarafından ihtiyaten haczi (G v. 11.10.2016, BGBl I S. 2222) ve mal beyanı, haciz ve aciz vesikası sicili (G v. 26.11.2016, BGBl I S. 2591) konularını ilgilendirmektedir.

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Dilek Karademir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan'ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Hülya Çam Beyaz'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Umuttepe, 16.02.2017

Dokuzuncu Basının Önsözü

Bu kitabın 8. basısından beri HMK'nun 20. maddesinin 1. fıkrasında yer alan (kanun yoluna başvuru süresinin kesin olarak verilen kararlarda kararın verildiği tarihten itibaren başlayacağını öngören) "bu karar verildiği tarihte kesinse bu tarihten" ibaresi Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edildi.¹

Adalet Bakanlığı'nın 07.11.2015 tarihli ve 29525 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bölge Adliye Mahkemelerinin ve Bölge İdare Mahkemelerinin Tüm Yurtta Göreve Başlayacakları Tarihe İlişkin Kararı ile bölge adliye mahkemelerinin 20.07.2016 tarihinde tüm yurtta göreve başlayacakları ilan edildi. Böylece bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarının ve HMK'ndaki istinaf hükümlerinin

¹ RG 23.02.2016, sayı 29633. Bölge Adliye Mahkemelerinin sayısının yediye düşürülmesi hakkındaki HSYK kararı için bkz. RG. 01.03.2016, sayı 29640.

yürürlüğe girmelerinin önü açılmış oldu. Bu gelişmeyle bağlantılı olarak 01.07.2016 tarih ve 6723 sayılı Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile de HMK'nun geçici 3. maddesinde bir değişiklik yapıldı ve bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce “verilen” bütün kararların HUMK'nun 2004 yılından önceki kanunyolu hükümlerine tabi olduğu kabul ve bu kararlara ilişkin dosyaların bölge adliye mahkemelerine gönderilemeyeceği tasrih edildi.²

Son basıdan bu yana İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda yapılan değişiklikler ise tanıklıktan çekinme, zorunlu arabuluculuğun kapsamı, aile hukukuna ilişkin davalardaki yargılama usulü, çocuk hukuku ile ilgili milletlerarası antlaşmalara dayanan bazı dava ve taleplerin basitleştirilmiş usule tabi olmaktan çıkarılması, nafaka ve babalık davalarındaki ihtiyati tedbirler ve sermaye piyasası mevzuatı ile ilgili bazı davalarda yetkili mahkemelerin kanton kanunları tarafından belirlenmesi konularıyla ilgilidir (20 Mart 2015, AS 2015; 19 Haziran 2015, 5339). Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu'nda yapılan değişiklikler basitleştirilmiş alacak takip usulünün (Mahnverfahren) konut satışından doğan faiz alacaklarındaki uygulama alanı (Alm. MUK 114 – 127) ve nafaka davalarında yargılama masrafları (Alm. MUK 945a) konularını ilgilendirmektedir (11 Mart 2016, BGBl. I S. 396; 20 Kasım 2015, BGBl. I S. 2018).

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Dilek Karademir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan'ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle diziyi özenle yapan Hülya Çam Beyaz'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Umuttepe, 25.07.2016

Sekizinci Basının Önsözü

Bu kitabın 7. basısından beri HMK'nun 109. maddesinin “talep konusunun miktarının taraflar arasında tartışmasız veya açıkça belirli olması halinde kısmi dava açılmayacağı” hakkındaki 2. fıkrası yürürlükten kaldırıldı ve hâkimlerin hukuki sorumluluğu ile ilgili davaların hangi mahkemede açılacağı hakkındaki 47. madde de bir değişiklik yapıldı.¹ Yine hâkimlerin hukuki sorumluluğu hakkında Hâkimler

² RG. 23.07.2016, sayı 29779, 2. mükerrer.

¹ Yargıtay Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında (6644 sayılı) Kanun, RG 11.04.2015, sayı 29323.

ve Savcılar Kanunu'nun 93/A maddesinde yer alan (HMK m. 46 vd hükümleri ile kısmen örtüşen, mükerrer bir düzenleme içeren) hüküm yürürlükten kaldırıldı.² Medeni usul hukukunu ilgilendiren başka bir değişiklik olmak üzere, adli mahkemeler teşkilatı kanunumuzda asliye ticaret mahkemelerinin belirli davalara heyet halinde bakmasına ilişkin bir kanun değişikliği yapıldı.³ Bu basıda, bu değişiklikler ve gerekçelerine yer verilmiştir.

Ayrıca madde metinleri altında gösterilen karşılaştırmalı hukuk atıfları gözden geçirilmiştir. Bu dönemde İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda bir değişiklik olmamıştır. Alman Medeni Usul Kanunu'nda ise değişiklikler olmuştur.⁴ Alman Medeni Usul Kanunu'ndaki değişiklikler çok sayıda kanun maddesini ilgilendirmekte olup; değişikliklerden başlıcaları Avrupa Birliği'nin medeni usul hukukuna ilişkin tüzüklerinin içeriğinin Alman Medeni Usul Kanunu metni içine alınması ile ilgilidir. Bu kapsamda Avrupa ihtilafsız alacaklar usulü, Avrupa ödeme emri usulü ve Avrupa küçük alacaklar usulünden ibaret olan üç basitleştirilmiş usulü düzenleyen ve AB içindeki milletlerarası yetki kuralları ile tanıma ve tenfiz hükümlerini yeknesaklaştıran tüzüklerin içeriği Alman Medeni Usul Kanunu metnine aktarılmış olmaktadır.⁵

Kitabın bu basısından itibaren HMK hükümleri ile ilgili içtihadı birleştirme ve Anayasa Mahkemesi kararlarına da dipnotlarında atıf yapılacaktır. Anayasa'nın 152. maddesinin son fıkrasına göre "Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmi Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz." Bu hüküm dikkate alınarak, dipnotlarında anılan her bir Anayasa Mahkemesi kararının "işin esasına girerek" verilip verilmediği hakkında da bilgi verilecektir.

Bu çalışmada emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Dilek Karademir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Sayın Hakan Karaaslan başta olmak üzere, bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi'ne teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Gümüşsuyu, 9 Haziran 2015

² Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair (6526 sayılı) Kanun, RG 06.03.2014, 28933 (mükerrer).

³ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 5 inci maddesini değiştiren 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG 28.06.2014, sayı 2904.

⁴ BGBl I 890 (Nr. 29).

⁵ 895/2004, 1896/2006, 861/2007 ve 1215/2012 sayılı tüzükler.

Yedinci Basının Önsözü

Bu kitabın 6. Basısından sonra HMK'nun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen adli tatil ile ilgili 102. maddesi yeniden düzenlendi.¹ Bu basıda, bu değişiklik ve gerekçesine yer verilmiştir.

Yine geçen basıdan beri yayımlanan bilirkişi, hakem ve tanık ücretleri ile gider avansı tarifelerdeki değişiklikler metne eklenmiştir.

Nihayet, madde metinleri altında gösterilen karşılaştırmalı hukuk atıfları gözden geçirilmiştir. Bu dönemde İsviçre ve Alman Medeni Usul Kanunlarında değişiklikler olmuştur. İsviçre Medeni Usul Kanunu'ndaki değişiklikler belgelerin ibrazı zorunluluğuna avukatlarla yapılan yazışmalar bakımından getirilen istisnanın kapsamını genişleten 160. madde ile tanık ifadelerinin tutanağa geçirilmesi ile ilgili usul hakkındaki 176. maddededir.² Alman Medeni Usul Kanunu ve Alman Aile Davaları ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Muhakeme Usulü Kanunu'ndaki değişiklikler ise çok sayıda kanun maddesini ilgilendirmekte olup; değişikliklerden başlıcaları dilekçelerin elektronik yoldan sunulması, elektronik tebligat, adli yardım (Alm. MUK 114 – 127), ihtiyati tedbirler (Alm. MUK 945a, 945b) ve temyiz talebinin geri alınması (Alm. MUK 565) konularında toplanmaktadır.³

Bu çalışmada emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Tülay Özer'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Sayın Hakan Karaaslan başta olmak üzere, bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi'ne teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Kayışdağı, 8 Mart 2014

Altıncı Basının Önsözü

Bu kitabın 5. Basısından beri gerek HMK'da gerekse ilgili mevzuatta değişiklikler oldu. Bu değişiklikler şunlardır:

- Kanunun 3. maddesi Anayasa Mahkemesi'nin 2011/35 esas, 2012/23 karar sayılı ve 16.02.2012 tarihli kararı ile iptal edilmiştir.¹

¹ 27.06. 2013 tarih ve 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmî Gazete 07.07.2013, sayı 28700.

² AS 2013, s. 848, s. 851-852.

³ BGBl I 3533 (Nr. 55), 3642 (Nr. 58), 3786 (Nr. 62).

¹ Resmî Gazete 19.05.2012, sayı 28297.

XXIII

- Kanunun 650 sayılı KHK ile değişik 102. maddesi Anayasa Mahkemesi'nin 2011/113 esas, 2012/108 karar sayılı ve 18.07.2012 tarihli kararı ile iptal edilmiştir.²
- Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısı Adalet Komisyonu'nda ve TBMM Genel Kurulunda yapılan bazı değişikliklerle yasalaşmıştır.³
- Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun'un 35. maddesiyle HMK'nun 137., 140. ve 320. maddelerinde değişiklikler yapılmıştır.
- 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ("Dördüncü Yargı Paketi") ile HMK m. 334, fıkra 1 ve m. 337, fıkra 2 hükümlerinde değişiklikler yapılmış; 337. maddenin 1. fıkrasına yeni cümleler ve 339. maddeye yeni bir (2.) fıkra ilave edilmiştir.⁴
- 6460 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile HMK'nun 373. maddesinin beşinci fıkrasından, HUMK'nun 439. maddesinin beşinci fıkrasından ve HUMK'nun 5236 sayılı "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 16. maddesi ile değiştirilmeden önceki [halen uygulanmakta olan] 429. maddesinin üçüncü fıkrasından sonra gelmek üzere bir fıkra eklenmiştir.⁵

Bu basıda, bu değişiklikler ve gerekçelerine de yer verilmiştir.

Yine geçen basıdan beri yayımlanan bilirkişi, hakem ve tanık ücretleri ile gider avansı tarifelerdeki değişiklikler metne eklenmiştir.

² Resmi Gazete 01.01.2013, sayı 28515.

³ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, Resmi Gazete 22.06.2012, sayı 28331. Bkz. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/486), TBMM Dönem: 24, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı 233.

⁴ 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmi Gazete 30.04.2013, sayı 28633. Bkz. İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/748), TBMM Dönem: 24, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı 445.

⁵ 6460 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmi Gazete 30.04.2013, sayı 28633. Bkz. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/750), TBMM Dönem: 24, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı 444.

Nihayet, madde metinleri altında ve karşılaştırma cetvelinde gösterilen HUMK ve karşılaştırmalı hukuk atıfları gözden geçirilmiştir.

Kitabın bu basısını da, bütün basılarını olduğu gibi, hukukçuluğunu ve eserlerini örnek aldığım, asistanı olmaktan onur duyduğum, zor günlerimde bana daima destek olan Değerli Hocam Prof. Dr. Yavuz Alangoya'ya armağan ediyorum.

Bu çalışmada emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Tülay Özer'e teşekkür borçluyum.

Değerli yayıncı Sayın Hakan Karaaslan başta olmak üzere, bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi'ne teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Kayışdağı, 30 Nisan 2013

Beşinci Basının Önsözü

İlk basıları Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) tasarı halindeyken yapılmış olan “Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu”nun 4. Basısı, TBMM’de 6100 numarasını alan kanun Resmi Gazete’de yayımlandıktan sonra, fakat yürürlüğe girmeden önce yayımlanmıştı.

O tarihten beri, HMK’da, bazıları HMK’nın yürürlüğe girmesinden (1 Ekim 2011 gününden) önce yapılan değişiklikler oldu. Bu değişiklikler şunlardır:

- Bütün ilk derece hukuk mahkemelerini tek hâkimli hale getiren ve hâkimlerin sorumluluğunu düzenleyen hükümlerde değişiklik yapan 6110 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,¹
- Yargıtay’ın “değiştirerek ve düzelterek onama” yetkisini düzenleyen hükümlerde değişiklik yapan ve 1086 sayılı HUMK’un temyiz hükümlerinin HMK’nın yürürlüğe girmesinden sonra bir süre daha yürürlükte kalacağı hakkında bir geçici madde sevk eden 6217 sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,²
- Adli tatil süresini değiştiren 650 sayılı Adalet Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname.³

¹ Resmi Gazete 14 Şubat 2011, sayı 27846.

² Resmi Gazete 14 Nisan 2011, sayı 27905.

³ Resmi Gazete 26.08.2011, sayı 28037.

Bu basıda, bu kanunlar ve KHK'nin gerekçelerine de yer verilmiştir.

Yine geçen basıdan beri yayımlanan, HMK hakkındaki (bilirkişi, hakem ve tanık ücretleri ile gider avansı tarifelerini içeren) tebliğler ve noterlerin bazı çekişmesiz yargı işlerini yapmaları hakkındaki yönetmeliğin ilgili maddeleri de metne eklenmiştir.

Nihayet, madde metinleri altında ve karşılaştırma cetvelinde gösterilen HUMK ve karşılaştırmalı hukuk atıfları gözden geçirilmiştir. Bu gözden geçirme yapılırken, kanun değişiklikleri dikkate alındığı gibi, Alman Çekişmesiz Yargı Kanunu'nun ("Aile Hukuku İşleri ve Çekişmesiz Yargı İşlerinde Uygulanan Usul Hakkında Kanun") ilgili hükümlerine yapılan atflar da eklenmiştir.

Bu çalışmada emeği bulunan, özellikle Alman mevzuatına yapılan atıfları güncelleştiren, kürsü arkadaşım Yard. Doç. Dr. Efe Direnisa'ya teşekkür borçluyum.

Değerli yayıncı Sayın Hakan Karaaslan başta olmak üzere, bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi'ne teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Gümüşsuyu, 13 Aralık 2011

Dördüncü Basının Önsözü

Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı, Adalet Bakanlığı tarafından ilk olarak 2006 yılının Mayıs ayında yayımlandı. Bu tarihten beri, yasalasacağına kesin gözüyle baktığım Tasarı metnini, lisans düzeyindeki öğrencilerime, yürürlükte olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'muzla karşılaştırmalı olarak okuttum. Öğrencilerimin ihtiyacı için de Tasarı ve HUMK metinlerini karşılaştırmalı olarak içeren bir kitap hazırladım.

Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı isimli bu küçük kitaba, Tasarı'nın önemli karşılaştırmalı hukuk kaynaklarından ikisini teşkil eden Alman Medeni Usul Kanunu ve (ilk iki basının yapıldığı tarihlerde kendisi de tasarı halinde bulunan) İsviçre Medeni Usul Kanunu atıflarını da yerleştirdim. HUMK maddeleri ile Tasarı maddelerini karşılaştıran bir cetvel ve kavram indeksi hazırladım.

Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın yeni baskılarını yaparken, İsviçre Medeni Usul Kanunu, tasarıya yapılan bazı ufak değişikliklerle yasalashtı. Haziran 2010'da yapılan üçüncü basıya İsviçre metnindeki bu değişiklikleri, Alman Medeni Usul Kanunu'nda gerçekleşen birkaç değişikliği ve o sırada ta-

mamlanmış olan Adalet Komisyonu çalışmalarının değişiklik gerekçelerini de ekledim. Ayrıca, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı'nı da, yine karşılaştırmalı hukuk kaynaklarına atıf yaparak, kitabın sonuna ilave ettim.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2011 yılının ikinci haftasında, iktidar ve muhalefet partileri arasındaki uzlaşmanın¹ hızlandığı Meclis çalışmaları sonunda hukukçu kamuoyunun beklediğinden daha erken bir tarihte, 12 Ocak 2011 çarşamba günü, TBMM 23. dönem 5. yasama yılı 50. birleşiminde görüşülerek yasalastı. Yasalaşan metin, 24 Ocak 2011 tarihinde Cumhurbaşkanlığı'na gönderildi ve Cumhurbaşkanlığı'nca 03 Şubat 2011 tarihinde onaylandı. Daha sonra 04 Şubat 2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

Değerli Hocam Prof. Dr. Yavuz Alangoya'ya armağan ettiğim kitabın devamlılığını sağlamak ve yeni basılarını da aksatmadan, elimden gelen özenle hazırlamak sorumluluğu altındaydım.

Elinizdeki dördüncü bası, Kanun metni Resmi Gazete'de yayımlanmadan önce, internet ortamında ulaştığım TBMM Tutanaklarından yararlanarak hazırlanmış; bu hazırlanan metin ilk olarak Kanun'un Resmi Gazete'de yayımlanmasından önce TBMM internet sayfasına konan metinle mukayese edilmiş, daha sonra ise Resmi Gazete metniyle de karşılaştırılmıştır. Kitaptaki atıflar, karşılaştırma cetveli ve kavram indeksi güncelleştirilmiştir.

TBMM Genel Kurulu'nda HMK Tasarısı'nın görüşülmesi sırasında verilen değişiklik önermeleri ile Tasarı'nın 2. (HMK m. 2), 3. (HMK m. 3), 206. (HMK m. 200), 207. (HMK m. 201), 347. (HMK m. 341), 368. (HMK m. 362), 405. (HMK m. 399), 453. (HMK m. 447) ve 457. (HMK m. 451) maddeleri değişikliğe uğramıştır. Tasarı'nın Genel Kurul'da görüşülmesi esnasında Tasarı'nın 52. (HMK m. 46), 291. (HMK m. 285) ve 292. (HMK m. 286) maddeleri ile ilgili olarak verilen değişiklik önermeleri ise Genel Kurul tarafından reddedilmiş ve bu maddeler herhangi bir değişikliğe uğramamıştır.

TBMM Genel Kurulu, HMK Tasarısı'nın 5 ilâ 10'uncu maddelerini metinden çıkartmıştır. Gerek bozulan teselsülün düzeltilmesi, gerekse atıf maddeleri bakımından gerekli uyumun sağlanması hususu, Tasarı'nın Meclis tarafından kabul edilmesinden sonra Genel Kurul'un oyuna sunulmuş ve kabul edilmiştir. Böylece maddeler arası bozulan teselsül daha sonra redaksiyon aşamasında, kabul edilen metnin Resmi Gazete'de yayımlanmasından evvel düzeltilmiştir. Ayrıca Tasarı'nın atıf maddeleri olan 49 (HMK m. 43), 50 (HMK m. 44), 51 (HMK m. 45), 70 (HMK

¹ Bkz. Milliyet Gazetesi'nin 1 Aralık 2010 tarihli sayısında yer alan "İktidar ve Muhalefet Beş Yasada Uzlaştı" başlıklı haber.

m. 64), 135 (HMK m. 129), 136 (HMK m. 130), 159 (HMK m. 153), 181 (HMK m. 175), 256 (HMK m. 250), 257 (HMK m. 251), 268 (HMK m. 262), 276 (HMK m. 270), 312 (HMK m. 306), 348 (HMK m. 342), 349 (HMK m. 343), 350 (HMK m. 344), 352 (HMK m. 346), 357 (HMK m. 351), 362 (HMK m. 356), 363 (HMK m. 357), 368 (HMK m. 362), 372 (HMK m. 366), 374 (HMK m. 368), 375 (HMK m. 369), 378 (HMK m. 372), 379 (HMK m. 373), 383 (HMK m. 377), 386 (HMK m. 380), 401 (HMK m. 395), 402 (HMK m. 396), 441. (HMK m. 335) ve 449 (HMK m. 443) hükümlerinde yer alan başka maddelere yapılan yollamalar, TBMM Genel Kurulu'nca yapılan değişiklikler doğrultusunda yine Kanun'un yayımlanmasından evvel Meclis Başkanlığı'nca yapılan redaksiyon çalışması ile düzeltilmiştir.

Ancak, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen metin üzerindeki değişiklikler doğrultusundaki düzeltme çalışması sadece bozulan teselsülün tekrar sağlanması ve atıf maddelerinin numaralarının yenilenmesi hususları ile sınırlı kalmamış, metin Resmi Gazete'de yayımlanmadan evvel dil bakımından da etraflı bir redaksiyona uğramıştır. Her ne kadar dil bakımından yapılacak olan bir redaksiyon çalışması, TBMM Genel Kurulu görüşmeleri sırasında Genel Kurul'un oyuna sunulmuş olmasa da, bu redaksiyon metnin kabulünden sonra yayımlanmasına kadar geçen sürede Meclis Başkanlığı'nca yapılmıştır. Dil bakımından yapılan böyle bir çalışmanın da aslında yasama faaliyetine dahil olması gerekliliği ve TBMM Genel Kurulu'nun bu doğrultuda bir yasama işleminin bulunması zorunluluğu gözetilmemiştir.²

Kabul edilen Kanun metni 21 Ocak 2011 tarihinde, henüz Resmi Gazete'de yayımlanmadan önce, TBMM internet sayfasına konulmuş ve erişime açılmıştır. TBMM'nin internet sayfasına konulan metin ile daha sonra Resmi Gazete'de yayımlanan metin büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak yine de internet sayfasında yayımlanan metin, Resmi Gazete'de yayımlanan metne nazaran az sayıda da olsa, ba-

² Bu kapsamda bir redaksiyon çalışmasının, bir yasama işi olduğu ve herhangi bir kanunun Meclis Genel Kurulu'nca kabul edilmesinden önce yapılması gerektiği; aksi takdirde (ilgili kanunun kabulünden sonra) yapılacak dil ile ilgili bir çalışmanın da Genel Kurul'un kabulüne bağlı olan bir yasama işlemi olduğu, 1973 tarihli TBMM İç Tüzüğü'nün 85. maddesinden de açıkça anlaşılmaktadır. Bu madde, kanun metni üzerinde yapılacak olan redaksiyon çalışmasının Meclis Başkanlığı tarafından belirlenen Tetkik Kurulu'nca yapılacağını öngörmektedir: "(1) Meclis Başkanlığı kanun tasarı ve tekliflerini Anayasa dili, kanun yazılış tekniği bakımından incelemekle görevli yeterli kadar uzmandan kurulu bir heyet teşkil eder. Bu heyet komisyonlara danışmanlık yapar. (2) Kanun tasarı veya teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisince kabulünü gerektirecek oylamanın yapılmasından önce, metinde yazılış veya sıra bakımından bozukluk olduğu veya maddi hatalar bulunduğu ileri sürülürse ve esas komisyon veya Hükümet bu görüşe katılırsa, metin, esas komisyona geri verilir. Bu şekilde düzeltilen maddeler de yeniden oylanır."

zı farklılıklar içermektedir. Bu husus aslında metin üzerinde farklı tarihlerde oynama yapıldığını, toplam iki kez redaksiyon çalışması gerçekleştirildiğini göstermektedir. Metnin kabul edildiği tarih olan 12 Ocak 2011 tarihinden itibaren metnin 21 Ocak 2011 tarihinde TBMM internet sayfasında yayımlanmasına kadar geçen dokuz günlük sürede ilk redaksiyon çalışması yapılmış; buna mukabil 21 Ocak tarihinden itibaren metnin Cumhurbaşkanlığı'na gönderildiği tarih olan 24 Ocak 2011 tarihine kadar geçen üç günlük sürede de ikinci bir redaksiyon ve gözden geçirme çalışmasının gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Her durumda metnin Cumhurbaşkanlığı'na gönderildiği tarih olan 24 Ocak 2011'den itibaren metnin Resmi Gazete'de yayımlandığı tarih olan 04 Şubat 2011'e kadar geçen onbir günlük sürede artık herhangi bir değişiklik yapılmadığının kabulü gerekir. Zira Cumhurbaşkanlığı'nca metnin sadece onaylanma sırası beklemiş ve 03 Şubat 2011 tarihinde onaylanmıştır.

Dil ile ilgili olan redaksiyon çalışması içerik bakımından üç aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir: İlk olarak Tasarı'da birçok sözcükte kullanılan düzeltme işareti ya kaldırılmış ya da bu işaret içermeyen birçok sözcüğe bu işaret ilk kez eklenmiştir. İkinci olarak birtakım sözcüklerin yazım şekli değiştirilmiştir. Son olarak noktalama işaretleri ile ilgili kapsamlı bir redaksiyon yapılmış; bu çerçevede birçok maddede yer alan virgül ve noktalı virgül ya kaldırılmış ya ilk kez eklenmiş veya ilgili madde içindeki yerleri değiştirilmiştir.

Dil bakımından yapılan redaksiyon çalışması ile ilgili olarak aşağıda verilen örnekler, yapılan çalışmanın ne kadar kapsamlı olduğunu göstermektedir:

adli kelimesi metnin genelinde **adli** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak HMK m. 79 hükmünde aynı kelime **adli** olarak kalmıştır.

ailevî kelimesi metnin genelinde **ailevi** şeklinde değiştirilmiştir.

alenî kelimesi metnin genelinde **aleni** şeklinde değiştirilmiştir.

asgarî kelimesi metnin genelinde **asgari** şeklinde değiştirilmiştir.

aslı kelimesi metnin genelinde **asli** şeklinde değiştirilmiştir.

aynî kelimesi metnin genelinde **ayni** şeklinde değiştirilmiştir.

cezaî kelimesi metnin genelinde **cezai** şeklinde değiştirilmiştir.

dahil kelimesi metnin genelinde **dâhil** şeklinde değiştirilmiştir.

derhal kelimesi metnin genelinde **derhâl** şeklinde değiştirilmiştir.

ferilik kelimesi metnin genelinde **ferilik** şeklinde değiştirilmiştir.

fevkalâde kelimesi metnin genelinde **fevkalade** şeklinde değiştirilmiştir.

hakim kelimesi metnin genelinde **hâkim** şeklinde değiştirilmiştir.

halinde kelimesi metnin genelinde **hâlinde** şeklinde değiştirilmiştir.

haller kelimesi metnin genelinde **hâller** şeklinde değiştirilmiştir.

hukukî kelimesi metnin genelinde **hukuki** şeklinde değiştirilmiştir.

idarî kelimesi metnin genelinde **idari** şeklinde değiştirilmiştir.

iflâs kelimesi metnin genelinde **iflas** şeklinde değiştirilmiştir.

ihlâl kelimesi metnin genelinde **ihlal** şeklinde değiştirilmiştir.

ihtiyarî kelimesi metnin genelinde **ihtiyari** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde HMK m. 57 ve 58 hükümlerinin başlığında aynı kelime **ihtiyarî** olarak kalmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu husus düzeltilmiştir.

ihtiyatî kelimesi metnin genelinde **ihtiyati** şeklinde değiştirilmiştir.

ila kelimesi metnin genelinde **ilâ** şeklinde değiştirilmiştir.

ilâm kelimesi metnin genelinde **ilam** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde HMK m. 85 f. 1 hükmünün ç bendi, HMK m. 204 hükmünün başlığı ve ilk fıkrasında, HMK m. 302 hükmünün başlığında ve HMK 364 f. 2 hükmünün d bendinde aynı kelime **ilâm** olarak kalmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu husus düzeltilmiştir.

ilân kelimesi metnin genelinde **ilan** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde aynı kelime **ilân** olarak yazılmış (bkz. HMK m. 382 f. 1 hükmü b-16 bendi ve aynı hükmün ikinci fıkrasının f-8 bendi). İkinci redaksiyon çalışmasında ise **ilan** şeklindeki yazım tarzı benimsenmiştir.

ilâve kelimesi metnin genelinde **ilave** şeklinde değiştirilmiştir.

istisnâî kelimesi metnin genelinde **istisnai** şeklinde değiştirilmiştir.

kağıt kelimesi metnin genelinde **kâğıt** şeklinde değiştirilmiştir.

kanunî kelimesi metnin genelinde **kanuni** şeklinde değiştirilmiştir.

katibinin kelimesi metnin genelinde **kâtibinin** şeklinde değiştirilmiştir.

kısmî kelimesi metnin genelinde **kısmi** şeklinde değiştirilmiştir.

maddî kelimesi metnin genelinde **maddi** şeklinde değiştirilmiştir.

mahkum kelimesi metnin genelinde **mahkûm** şeklinde değiştirilmiştir.

malî kelimesi metnin genelinde **mali** şeklinde değiştirilmiştir.

manevî kelimesi metnin genelinde **manevi** şeklinde değiştirilmiştir.

mecburî kelimesi metnin genelinde **mecburi** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde HMK m. 59 ve 60 hükümlerinde aynı kelime **mecburî** olarak kalmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu husus düzeltilmiştir.

mütalâa kelimesi metnin genelinde **mütalaa** şeklinde değiştirilmiştir.

nesafet kelimesi metnin genelinde **nasafet** şeklinde değiştirilmiştir.

nihâf kelimesi metnin genelinde **nihai** şeklinde değiştirilmiştir.

plân kelimesi metnin genelinde **plan** şeklinde değiştirilmiştir.

re'sen kelimesi metnin genelinde **resen** şeklinde değiştirilmiştir.

resmiyet kelimesi metnin HMK m. 208 f. 4 hükmünde, ilk redaksiyon çalışmasından sonra **resmiyet** şeklinde değiştirilmiş; ancak ikinci redaksiyon çalışmasında aynı sözcüğün tekrar **resmiyet** olarak yazılması benimsenmiştir.

tâbi kelimesi metnin genelinde **tabi** şeklinde değiştirilmiştir.

tevdî kelimesi bazı maddelerde **tevdii** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde HMK m. 391 hükmünde aynı kelime **tevdii** olarak kalmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu husus düzeltilmiştir.

ticarî kelimesi metnin genelinde **ticari** şeklinde değiştirilmiştir.

usûl kelimesi metnin genelinde **usul** şeklinde değiştirilmiştir.

usulüne kelimesi metnin genelinde **usulüne** şeklinde değiştirilmiştir.

velâyet kelimesi metnin genelinde **velayet** şeklinde değiştirilmiştir.

zîmnî kelimesi metnin genelinde **zımnî** şeklinde değiştirilmiştir.

Dikkat edilirse buraya kadar ki redaksiyon çalışmasının Türkçe'de sıkça kullanılan ve kullanım şekli üzerinde görüş birliği mevcut bulunmayan düzeltme işareti ("^") ile ilgili olduğu görülmektedir. Yapılan redaksiyon çalışması esnasında, Türk Dil Kurumu'nun 2009 yılında 26. basısı yapılan Yazım Klavuzu'ndaki kurallara bağlı kalınmaya çalışıldığı gözlenmektedir.

Tasarı metninde düzeltme işaretinin uzatma amacıyla kullanıldığı bazı kelime-lerde (ilâm, ilâve ve tâbi gibi) bu işaret HMK'nın kabulünden sonra redaksiyon aşamasında benimsenmemiş ve kaldırılmıştır. Buna karşılık Tasarı metninde bu işaretin kullanılmadığı bazı kelimelerde (hâlinde ve hâkim sözcükleri gibi düzeltme işaretinin anlam farklılıklarını ifade etmek için muhafaza edildiği hallerde) aynı işaret, uzatma maksatlı olarak kullanılmıştır.

Düzetme işaretinin inceltme işlevi gördüğü bazı sözcüklerde (kâğıt, kâtip gibi), bu işaret Tasarı metnindeki ilgili sözcüklerde kullanılmamasına rağmen, HMK metninde benimsenmiştir. Buna karşılık Tasarı'daki bazı sözcüklerde (iflâs, ihlâl gibi) aynı işlevde kullanılan düzeltme işareti HMK metninde yer alan ilgili sözcüklerde kaldırılmıştır.

Bunun dışında nispet î'sini göstermek için -i ünlüsünü uzatma işlevine de sahip olan düzeltme işareti, HMK redaksiyon çalışmasında fer'î ve tevdiî kelimelerinde anlam karışıklığını önlemek amacıyla, Tasarı'daki ilgili sözcüklerde yer almamasına rağmen kullanılmıştır. Oysa Tasarı metninde birçok sözcükte yer alan uzatma görevinde kullanılan -i ünlüsündeki düzeltme işareti, HMK metnindeki ilgili sözcüklerde kaldırılmıştır (mali, nihai, mecburi, asli, kısmi, maddi, manevi, hukuki ve zımnî gibi).

Redaksiyon çalışması düzetme işaretinin kullanımı dışında, bazı sözcüklerin yazım şekline ilişkin olarak da gerçekleştirilmiştir; şöyle ki: Tasarı m. 21 f. 2 hükmünde yer alan **lehdarın** kelimesi, aynı maddenin karşılığı olan HMK m. 15 f. 2 hükmünde **lehtarın** şeklinde değiştirilmiştir. Tasarı m. 381 f. 1 hükmü i bendinde yer alan **İnsan Hakları** ibaresi, aynı hükmün karşılığı olan HMK m. 375 f. 1 hükmü i bendinde İnsan Haklarını şeklinde değiştirilmiştir. Her ne kadar **dispeççi** kelimesi metnin genelinde **dispeççi** şeklinde değiştirilmişse de, HMK m. 103 hükmünde aynı kelime **dispeççi** olarak kalmıştır. Ayrıca **dispeçin** kelimesi de metnin genelinde **dispeçin** şeklinde değiştirilmiştir. Tasarı'da (m. 94) HMK m. 88 f. 1 hükmünde yer alan **içerisinde** kelimesi, **içinde** şeklinde değiştirilmiştir. Tasarı'da (m. 131 f. 1, a bendi) HMK m. 125 f. 1 hükmünün a bendinde yer alan olurlar kelimesi, **olur** şeklinde değiştirilmiştir. Tasarı m. 442 f. 1 hükmünün f bendinde yer alan **kararı** kelimesi, aynı maddeyi karşılayan HMK m. 436 f. 1 hükmünün f bendinde **karara** şeklinde değiştirilmiştir.

Tasarı'da HMK m. 379 f. 1 hükmünün sonunda yer alan **kendiliğinden inceler** ibaresi, ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde bir satır yukarı alınıp, aynı hükmün c bendinin sonuna eklenmişti. Bu değişiklik yerinde değildi. Zira sözü edilen ibare a, b ve c bentlerinin tümü ile ilgilidir ve bu sebeple Tasarı'da doğru olarak ilgili bentlerin tümünü kapsayacak şekilde Tasarı'nın 385. maddesinin c bendinin altına gelecek şekilde kaleme alınmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu yanıltan dönülmüş ve bahsi geçen ibare c bendinin altına gelecek şekilde yazılmıştır.

Redaksiyon çalışması son olarak noktalama işaretlerine ilişkin olarak gerçekleştirilmiştir. Tasarı'nın birçok maddesinde yer alan virgül ve noktalı virgül işaretleri ya tamamen kaldırılmış ya da aynı madde içindeki yerleri değiştirilmiştir. Bazı maddelere ise ilk kez eklenmiştir. Aşağıda noktalama işaretlerine ilişkin değişiklik-

ler bakımından, bu değişikliklerin tümüne yer verilmeyip, sadece bu değişikliklere ilişkin bazı örnekler gösterilmiştir:

Tasarı m. 75 f. 2 hükmünü karşılayan HMK m. 69 f. 2 hükmünde **Ancak** kelimesinden sonra virgül eklenmiş; Tasarı m. 21 f. 1 hükmünü karşılayan HMK m. 15 f. 1 hükmünde **ilişkinse** kelimesini takip eden noktalı virgül, virgül ile değiştirilmiş; Tasarı m. 25 f. 3 hükmünü karşılayan HMK m. 19 f. 3 hükmünde **mahkeme** kelimesinden sonra virgül eklenmiş; Tasarı m. 268 hükmünü karşılayan HMK m. 262 hükmünde **tanığın** kelimesini takip eden virgül kaldırılmış; HMK m. 74 hükmünün ilk cümlesinde yer alan **vekil** kelimesinden sonra Tasarı metninde (m. 80) virgül gelmekte iken, bu virgül, noktalı virgül ile değiştirilmiştir. Tasarı m. 142 f.1 hükmünü karşılayan HMK m. 136 f. 1 hükmünde **davalı da** ibaresinden sonra virgül eklenmiş; yine aynı maddenin ikinci fıkrasında yer alan **hükümler** sözcüğünden sonra da bir virgül konulmuştur. Tasarı'nın 427 f. 1 maddesini karşılayan HMK m. 421 f. 3 hükmünde yer alan ise kelimesinden sonra gelen noktalı virgül kaldırılmış; Tasarı'nın 415. maddesinin ikinci cümlesini karşılayan HMK m. 409 hükmünün ikinci cümlesinin başında geçen **ilgili taraf** ibaresinden sonra virgül eklenmiştir.

Yine HMK m. 137 hükmünde (Tasarı m. 143) **Mahkeme ön incelemede** ibaresinden sonra noktalı virgül eklenmiş, ilgili maddenin Tasarı metninde yer alan diğer noktalı virgüller, virgül ile değiştirilmiştir.

Tasarı m. 236 hükmünü karşılayan HMK m. 230 hükmünün sonuna **nokta işareti konulması unutulmuştur**. Tasarı m. 236'nın metninde bu nokta mevcuttur.

Kitabın pratik ihtiyaca cevap vermesi için, bu son basıya, Hukuk Muhakemeleri Kanununun istinaf hükümleri yürürlüğe girinceye kadar uygulanmaya devam edecek olan (5236 sayılı Kanun değişikliğinden önceki) kanun yollarlı hükümleri de eklenmiştir.

Bu çalışmada bana yardımcı olan, özellikle Tasarı metnine TBMM Genel Kurulunda yapılan değişiklikleri ve daha sonraki redaksiyon çalışmalarını titizlikle inceleyen kürsü arkadaşım Araş. Gör. Efe Direnisa'ya ve bu basıya da özenle gerçekleştiren değerli yayıncı, meslektaşım Sayın Erol Öz'e teşekkür borçluyum.

Bu çalışmanın yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu karşılaştırmalı olarak incelemek ve getirdiği yenilikleri öğrenmek isteyenlere yararlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Gümüşsuyu, 4 Şubat 2011

Üçüncü Basımın Önsözü

Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı isimli çalışmayı 2008 yılında, esas olarak öğrencilerin ihtiyacı için hazırlamıştım. İlk bası tükenince bir tıpkıbasım yapma ihtiyacı doğdu. Tıpkıbasımdan sonra Tasarıyla ilgili Adalet Komisyonu raporu yayımlandı. İsviçre’de ise, 2008 yılında tasarı halinde olan İsviçre (Federal) Medeni Usul Kanunu, bazı değişikliklerle yasalaştı. Bu kanun 2011 yılında yürürlüğe girecektir.

Bu gelişmeler üzerine kitabın, Tasarı’nın Adalet Komisyonu tarafından değişikliğe tabi tutulan şeklini, Komisyonun değişiklik gerekçelerini, Alman Medeni Usul Kanunu’nda 2008 yılından beri yapılan değişiklikleri ve yeni İsviçre Medeni Usul Kanunu’ndaki (madde numaraları da değişen) yeni hükümleri dikkate alarak yeniden basılmasının yararlı olacağını düşündüm.

Bu konuda beni cesaretlendiren, Hocam Prof. Dr. Yavuz Alangoya’nın kitabı kullandığına ilişkin sözleri oldu.

Bu basıda metne Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısı’nı da ekledim. Bu Tasarının maddeleri altında da gerekçelere ve karşılaştırmalı hukuk kaynaklarına (ilgili AB tüzüğü, Avrupa Konseyi tavsiye kararı, UNCITRAL model kanunu ve Avusturya kanunu’nun ilgili madde numaralarına) yer verdim.

Kitap hazırlanırken kural olarak resmi yayınlardan (İsviçre Medeni Usul Kanunu’nun metni için Bundesblatt, 6 Januar 2009, Nr. 1, s. 21 vd.’ndaki resmi metinden); Alman Medeni Usul Kanunu değişiklikleri için ise Zivilprozessordnung (46. Auflage, Beck-Texte im dtv, 2010) başlıklı yayından yararlanılmıştır.

Bu basıyı özenle gerçekleştiren değerli yayıncı, meslektaşım Sayın Erol Öz’e teşekkür borçluyum. HUMK ve Tasarı hükümleri arasındaki karşılaştırma cetvelini ve kavramlara göre arama cetvelini güncelleştiren kürsü arkadaşım Araş. Gör. Tuğçe Tekben’e teşekkür ederim. Değişikliklerin metne işlenmesinde bana yardımcı olan sekreterim Esra Koç’a da teşekkür ederim.

Tasarı yasalaştıktan sonra, önümüzdeki yıllarda da geliştirerek yeni basılarını yapmayı arzu ettiğim bu çalışmayı, hukukçuluğunu ve eserlerini örnek aldığım, asistanı olmaktan onur duyduğum, zor günlerimde bana daima destek olan Değerli Hocam Prof. Dr. Yavuz Alangoya’ya armağan ediyorum.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Gümüşsuyu, 8 Haziran 2010

İkinci Basının Önsözü

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın kanunlaşması zaman alınca, ilk basısı kısa sürede tükenen Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı isimli çalışmayı yeniden yayınlamak ihtiyacı doğdu. Bu bası, birkaç küçük düzeltme dışında, ilk basıdan farklı değildir.

HUMK'na ilişkin parasal sınırların güncelleştirilmesinde Dr. Tolga Akkaya'nın Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt 2008/3, Sayı 11'de yayımlanan "2009 yılı için Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku ile ilgili yeni parasal sınırlar" isimli çalışmasından yararlanılmıştır.

Bu basıyı özenle gerçekleştiren değerli yayıncı, meslektaşım Sayın Erol Öz'e teşekkür borçluyum.

Tashihleri yapan sekreterim Gülsüm Sansar'a da teşekkür ederim.

Bu küçük çalışmanın, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nı karşılaştırmalı olarak incelemek ve getirdiği yenilikleri öğrenmek isteyenlere yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Kayışdağı, 29 Ocak 2009

Birinci Basının Önsözü

2008 yılının Haziran ve Temmuz aylarında, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin yaz okulunda Medeni Usul Hukuku derslerini verdim. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın önümüzdeki yıl içinde yasalaşacağını ve yaz okuluna devam eden öğrencilerimin meslek hayatlarına yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile başlayacaklarını kuvvetli bir ihtimal olarak gördüğüm için, dersleri hazırlarken yürürlükteki Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın hükümlerini karşılaştırmalı olarak incelemek yöntemini benimse-dim.

Tasarının hazırlanması için kurulan Adalet Bakanlığı Komisyonu'nda görev almamıştım. Hazırlık çalışmalarına katkım, bazı hükümler hakkındaki görüşlerimin Komisyon'a sunulması ve Komisyon Başkanı olan Hocamız Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'in görevlendirmesiyle, birkaç Tasarı hükmünün ilk taslaklarının kaleme alınmasından ibaret kalmıştı.

Bu nedenle, yukarıda andığım yaz okulu dersleri benim için de öğretici oldu. Bu sayede medeni usul hukukumuzda önemli yenilikler getiren Tasarı'nın son halini, birkaç haftalık süre içinde, bir kere daha ve topluca değerlendirmek olanağı buldum. Bu değerlendirme sırasında, Tasarı'nın kaynaklarından birini oluşturan İsviçre Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'na da sık sık başvurmam gerekli oldu.

Bu kısa çalışma dönemi sonunda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın metnini, önümüzdeki ay başlayacak olan 2008-2009 öğretim yılında vereceğim derslerde kullanılmak üzere, karşılaştırmalı olarak yayımlanmanın yararlı olacağını düşündüm.

Metni yayınlarken, halen Almanya'da doktora çalışmasını sürdüren ve geçtiğimiz ay birkaç hafta için İstanbul'a gelmiş olan Araştırma Görevlisi Efe Direnisa ile birlikte çalıştık. Her Tasarı maddesi altına yürürlükteki Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili maddelerinin metnini koyduk. Hazırlık çalışmaları sırasında yararlanılan İsviçre Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın, 2002 yılında önemli bir değişikliklere tabi tutulan Alman Medeni Usul Kanunu'nun ve Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkındaki UNCITRAL Kanun Modeli'nin ilgili madde numaralarına da yine her maddenin altında yer verdik.

Tasarının Adalet Bakanlığı'nın ve TBMM Adalet İhtisas Komisyonu'nun internet sayfalarında yayımlanan 16 Nisan 2008 tarihli metinleri ile 2008 yılı Mayıs ayında Adalet Bakanlığı'nca kitap şeklinde yayımlanan bir metni mevcuttur. Kitabın hazırlanışında TBMM Adalet İhtisas Komisyonu'nun internet sayfasında yer alan metin ile Adalet Bakanlığı'nca kitap şeklinde yayımlanan metin esas alınmıştır.

Adalet Bakanlığı'nın internet sayfasında yayımlanan metin (Hükümet'in teklif ettiği metin) diğer ikisinden farklıdır ve bazı değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklere ilişkin olarak Adalet Komisyonu'nca söz konusu değişiklikleri gösteren bir rapor hazırlanmamıştır. Bu değişiklikler şunlardır: Birçok maddede noktalama işaretleri değişikliğe uğramıştır. Birçok yerde, cümlenin öznesi çoğul haldeki bir isim ise, fiil çekiminde kullanılan “ler - lar” eki kaldırılmıştır. Yazım kuralları bakımından yine küçük değişiklikler yapılmıştır. Mesela “ilâ” sözcüğünde “â” harfinin üzerindeki inceltme işareti kaldırılmış ve bu sözcük “ila” şeklinde yazılmıştır. İçerik bakımından ise geniş kapsamlı olmamakla beraber, bazı değişiklikler yapılmıştır. Bazı maddelerde bazı fıkralar çıkarılmış veya değiştirilmiş ya da bu maddelere yeni fıkralar eklenmiştir. İçerik bakımından davaya vekâlet, çekişmesiz yargı, istinaf ve tahkim ile ilgili kısımlarda değişiklikler yapılmış; bunlar dışında Tasarı'nın Hükümet tarafından sunulan metnine bağlı kalmıştır.

Kitaba Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasında yayımlanmış hali ile eklenen 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun metni, kanun güncel halini eksiksiz olarak içerdiğini teyid etmek için, Hocalarımız Prof. Dr. Baki Kuru, Prof. Dr. Ramazan Arslan ve Prof. Dr. Ejder Yılmaz'ın "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat" isimli eserlerindeki (31. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2008) metin ile karşılaştırılmıştır.

Tasarı hükümleri ile karşılaştırma yapılırken Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 5236 sayılı Kanun'la değişik (istinafı içeren üç dereceli yargılama sistemine göre düzenlenmiş) hükümleri dikkate alınmıştır. 5236 sayılı Kanunla değiştirilmiş veya eklenmiş yeni hükümler, istinaf mahkemelerinin faaliyete başlamamış olması dolayısıyla henüz yürürlüğe girmemiştir. Bu özelliğe ilgili maddelerin bulunduğu yerlerde de işaret edilmiştir.

Kitapta Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun gerekçelerine yer verilmiştir. Genel gerekçe başta olmak üzere, her maddenin altında ilgili madde gerekçesi gösterilmiştir.

Tasarının İstinaf ve Temyiz hükümlerinin gerekçelerinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na değiştiren 5236 sayılı Kanun'un madde gerekçelerine atıf yapılmakla yetinilmiştir. Bu Tasarı hükümlerinin altında, 5236 sayılı Kanun'un ilgili madde gerekçelerine de yer verilmiştir.¹

Kitap hazırlanırken, Tasarının Adalet Bakanlığı'nın ve TBMM Adalet İhtisas Komisyonu'nun internet sayfalarında yayımlanan metinleri ile 2008 yılı Mayıs ayında Adalet Bakanlığı'na kitap şeklinde yayımlanan metnin karşılaştırılması, sayfa düzeni ve arama cetvelinin hazırlanması işleri Araş. Gör. Efe Direnisa tara-

¹ 5236 sayılı Kanun hazırlık çalışmaları sırasında Meclis Adalet Komisyonu'na değiştirilmiştir. Bu değişiklikler Meclis Adalet Komisyonu'nun 1/523 esas numaralı ve 03.06.2003 tarihli raporunda alt alta sıralanmıştır. Ancak değişikliğe uğramış olan maddelerin (mesela HUMK m. 426/E, 428, 438) gerekçelerine, bu değişikliklerin işlendiği resmi bir metin mevcut değildir. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nce 29.01.2003 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulan metinde de gerekçelere değişiklikler işlenmemiş, Meclis Adalet Komisyonu'nun bu değişiklikleri sıralayan Raporu ek olarak sunulmuştur. Meclis Adalet Komisyonu'nun Raporunda yer alan değişiklikler 7 Ekim 2004 tarihinde 25606 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5236 sayılı Kanuna işlenmiş; ancak Resmi Gazete'de yayımlanan metinde, yine özellikle parasal sınırlar ile ilgili küçük değişiklikler yapılmıştır. Mesela 428. maddedeki parasal sınır ilk olarak iki milyar (ikibin YTL) olarak belirlenmiş, madde gerekçesinde de bu şekilde işlenmişti. Bu sınır Meclis Adalet Komisyonu'na üç milyar (üçbin YTL) olarak belirlenmiş, enflasyon ve diğer ekonomik gerçekler de göz önünde bulundurularak aynı parasal sınır 5236 sayılı Kanunda beş milyara (beşbin YTL) çıkarılmıştır.

findan yapılmıştır. Tasarı hükümlerinin HUMK'ndaki karşılıklarının tespiti² ile İsviçre Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı, Alman Medeni Usul Kanunu ve Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkındaki UNCITRAL Kanun Modeli'nin ilgili maddelerine ilişkin atıflar ise tarafımdan yapılmıştır.³

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen Araştırma Görevlisi Efe Direnisa'ya teşekkür ederim. Baskıyı özenle gerçekleştiren Sayın Ömer Ülkenciler ve Sayın Tolga Aykutlu'ya da teşekkür ederim.

Bu küçük çalışmanın, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nı karşılaştırmalı olarak incelemek ve getirdiği yenilikleri öğrenmek isteyenlere yararlı olmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Kayışdağı, 22 Ağustos 2008

² Bu konuda, Adalet Bakanlığı tarafından Mayıs 2008'de yayımlanan metnin ekindeki karşılaştırma cetveline bağlı kalınmamıştır.

³ Alman Medeni Usul Kanunu'ndaki son geniş kapsamlı değişiklikler, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 27 Temmuz 2001 tarihli Medeni Usul Reformu Kanunu (BGBl I S 1887) ile yapılan değişikliklerdir. Bu kitabın hazırlanmasında Alman Medeni Usul Kanunu'nun metni için şu yayından yararlanılmıştır: *Zivilprozessordnung*, 42. Auflage, München: Beck-Texte im dtv, 2007. İsviçre Medeni Usul Kanunu Tasarısı için gerekçeleri de içeren resmi metinden yararlanılmıştır: *Botschaft zur Schweizerischen Zivilprozessordnung* v. 28. Juni 2006; BBl 2006, 7221 (19 Eylül 2006). Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkındaki UNCITRAL Kanun Modeli'nin (UN-Document A/40/17, 1985) Türkçe çevirisi için bkz. *Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 1997), s. 224 – 237 (Çeviri: Begüm Durukan / Ebru Eldem).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZLER	V-XLVIII
İÇİNDEKİLER	XLIX
KISALTMALAR	LXXI
HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU GENEL GEREKÇESİ	3
HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU İLE İLGİLİ ADALET KOMİSYONU RAPORU GİRİŞ BÖLÜMÜ	23

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU

BİRİNCİ KISIM

GENEL HÜKÜMLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖREV, YETKİ VE YARGI YERİ BELİRLENMESİ

BİRİNCİ AYIRIM

GÖREV

Görevin belirlenmesi ve niteliği (m. 1)	29
Asliye hukuk mahkemelerinin görevi (m. 2)	31
Ölüm veya vücut bütünlüğünün yitirilmesinden doğan zararların tazmini davalarında görev (Mülga m. 3)	34
Sulh hukuk mahkemelerinin görevi (m. 4)	35

İKİNCİ AYIRIM

YETKİ

Genel kural (m. 5)	38
Genel yetkili mahkeme (m. 6)	39
Davalının birden fazla olması hâlinde yetki (m. 7)	39
Bir yerde geçici olarak oturanlara karşı açılacak davalarda yetki (m. 8)	40
Türkiye’de yerleşim yerinin bulunmaması hâlinde yetki (m. 9)	41

Sözleşmeden doğan davalarda yetki (m. 10).....	42
Mirastan doğan davalarda yetki (m. 11)	42
Taşınmazın aynından doğan davalarda yetki(m. 12)	44
Karşı davada yetki (m. 13).....	45
Şubeler ve tüzel kişilerle ilgili davalarda yetki (m. 14)	46
Sigorta sözleşmelerinden doğan davalarda yetki (m. 15).....	47
Haksız fiilden doğan davalarda yetki (m. 16)	48
Yetki sözleşmesi (m. 17)	49
Yetki sözleşmesinin geçerlilik şartları (m. 18).....	50
Yetki itirazının ileri sürülmesi (m. 19).....	51

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

GÖREVSİZLİK VEYA YETKİSİZLİK KARARI ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEMLER VE YARGI YERİ BELİRLENMESİ

Görevsizlik veya yetkisizlik kararı üzerine yapılacak işlemler (m. 20)	53
Yargı yeri belirlenmesini gerektiren sebepler (m. 21)	55
İnceleme yeri (m. 22).....	57
İnceleme usulü ve sonucu (m. 23)	57

İKİNCİ BÖLÜM

YARGILAMAYA HÂKİM OLAN İLKELER

Tasarruf ilkesi (m. 24)	58
Taraflarca getirilme ilkesi (m. 25)	59
Taleple bağlılık ilkesi (m. 26).....	60
Hukuki dinlenilme hakkı (m. 27).....	61
Aleniyet ilkesi (m. 28)	62
Dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü (m. 29).....	65
Usul ekonomisi ilkesi (m. 30).....	66
Hâkimin davayı aydınlatma ödevi (m. 31).....	67
Yargılamanın sevk ve idaresi (m. 32)	68
Hukukun uygulanması (m. 33)	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HÂKİMİN YASAKLILIĞI, REDDİ VE
HUKUKİ SORUMLULUĞU

BİRİNCİ AYIRIM

HÂKİMİN DAVAYA BAKMAKTAN
YASAKLILIĞI VE REDDİ

Yasaklılık sebepleri (m. 34).....	70
Çekinme kararının sonuçları (m. 35)	71
Ret sebepleri (m. 36).....	72
Hâkimin bizzat çekilmemesi hâli (m. 37)	73
Ret usulü (m. 38)	73
Çekilme kararının incelenmesi (m. 39).....	77
Ret talebini incelemeye yetkili merci (m. 40).....	77
Ret talebinin geri çevrilmesi (m. 41)	79
Ret talebinin incelenmesi (m. 42)	80
Ret talebine ilişkin kararlara karşı istinaf (m. 43)	83
Ret talebine ilişkin kararların temyizi (m.44)	84
Zabıt kâtibinin yasaklılığı ve reddi (m. 45).....	86

İKİNCİ AYIRIM

HÂKİMİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

Devletin sorumluluğu ve rücu (m. 46).....	88
Davaların açılacağı mahkeme (m. 47)	91
Dava dilekçesi ve davanın ihbarı (m. 48).....	93
Davanın reddi hâlinde verilecek ceza (m. 49).....	95

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARAFLAR VE DAVAYA KATILAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER

BİRİNCİ AYIRIM

TARAFLARIN EHLİYETLERİ

Taraf ehliyeti (m. 50).....	96
Dava ehliyeti (m. 51).....	96
Davada kanuni temsil (m. 52).....	97

Dava takip yetkisi (m. 53).....	97
Temsil veya izin belgelerinin verilmesi (m. 54)	98
Dava sırasında taraflardan birinin ölümü (m. 55)	99
Kanuni temsilci atanması sebebiyle yargılamanın ertelenmesi (m. 56)	100

İKİNCİ AYIRIM

DAVA ARKADAŞLIĞI

İhtiyari dava arkadaşlığı (m. 57).....	100
İhtiyari dava arkadaşlarının davadaki durumu (m. 58)	102
Mecburi dava arkadaşlığı (m. 59)	102
Mecburi dava arkadaşlarının davadaki durumu (m. 60).....	103

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

DAVANIN İHBARI VE DAVAYA MÜDAHALE

İhbar ve şartları (m. 61)	104
İhbarın şekli (m. 62)	105
İhbarda bulunulan kişinin durumu (m. 63)	106
İhbarın etkisi (m. 64)	106
Asli müdahale (m. 65)	107
Fer'î müdahale (m. 66)	109
Fer'î müdahale talebi ve incelenmesi (m. 67).....	109
Fer'î müdahilin durumu (m. 68)	110
Fer'î müdahalenin etkisi (m. 69).....	112
Cumhuriyet savcısının davada yer alması (m. 70)	114

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

DAVAYA VEKÂLET

Genel olarak (m. 71).....	115
Davaya vekâlet hakkında uygulanacak hükümler (m. 72)	116
Davaya vekâletin kanuni kapsamı (m. 73).....	116
Davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâller (m. 74).....	117
Birden fazla vekil görevlendirilmesi (m. 75)	118
Vekâletnamenin ibrazı (m. 76)	119

Vekâletnamesiz dava açılması ve işlem yapılması (m. 77)	120
Vekilin vekâlet veren huzurundaki beyanı (m. 78)	122
Vekilin veya vekâlet verenin duruşmada uygun olmayan tutum ve davranışı (m. 79)	122
Tarafın davasını takip edebilecek ehliyetinde olmaması (m. 80)	124
Vekilin azli ve istifasının şekli (m. 81)	124
Vekilin istifası (m. 82)	125
Vekilin azli (m. 83)	126

BEŞİNCİ BÖLÜM

TEMİNAT

Teminat gösterilecek hâller (m. 84)	127
Teminat gerektirmeyen hâller (m. 85)	130
Teminat kararı (m. 86)	131
Teminatın tutarı ve şekli (m. 87)	132
Teminat gösterilmemesinin sonuçları (m. 88)	133
Teminatın iadesi (m. 89)	134

ALTINCI BÖLÜM

SÜRELER, ESKİ HÂLE GETİRME VE ADLİ TATİL

BİRİNCİ AYIRIM

SÜRELER

Sürelerin belirlenmesi (m. 90)	134
Sürelerin başlaması (m. 91)	135
Sürelerin bitimi (m. 92)	135
Tatil günlerinin etkisi (m. 93)	136
Kesin süre (m. 94)	136

İKİNCİ AYIRIM

ESKİ HÂLE GETİRME

Talep (m. 95)	138
Süre (m. 96)	139

Talebin şekli ve kapsamı (m. 97).....	140
Talep ve inceleme mercii (m. 98).....	141
Talebin yargılamaya ve hükmün icrasına etkisi (m. 99).....	141
İnceleme ve karar (m. 100).....	142
Giderler (m. 101).....	143

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

ADLİ TATİL

Adli tatil süresi (m. 102).....	144
Adli tatilde görülecek dava ve işler (m. 103).....	145
Adli tatilin sürelerle etkisi (m. 104).....	149

İKİNCİ KISIM

DAVA ÇEŞİTLERİ, DAVA ŞARTLARI VE İLK İTİRAZLAR

BİRİNCİ BÖLÜM

DAVA ÇEŞİTLERİ

Eda davası (m. 105).....	150
Tespit davası (m. 106).....	150
Belirsiz alacak davası (m. 107).....	151
İnşai dava (m. 108).....	156
Kısmi dava (m. 109).....	157
Davaların yığılması (m. 110).....	160
Terditli dava (m. 111).....	161
Seçimlik dava (m. 112).....	162
Topluluk davası (m. 113).....	164

İKİNCİ BÖLÜM

DAVA ŞARTLARI VE İLK İTİRAZLAR

BİRİNCİ AYIRIM

DAVA ŞARTLARI

Dava şartları (m. 114).....	165
Dava şartlarının incelenmesi (m. 115).....	169

İKİNCİ AYIRIM İLK İTİRAZLAR

Konusu (m. 116).....	170
İleri sürülmesi ve incelenmesi (m. 117).....	172

ÜÇÜNCÜ KISIM YAZILI YARGILAMA USULÜ

BİRİNCİ BÖLÜM DAVANIN AÇILMASI

Davanın açılma zamanı (m. 118).....	173
Dava dilekçesinin içeriği (m. 119).....	173
Harç ve gider avansının ödenmesi (m. 120).....	176
Belgelerin birlikte verilmesi (m. 121).....	177
Dava dilekçesinin tebliği (m. 122).....	178
Davanın geri alınması (m. 123)	178
Tarafta iradî değişiklik (m. 124).....	179
Dava konusunun devri (m. 125).....	181

İKİNCİ BÖLÜM CEVAP DİLEKÇESİ

Cevap dilekçesinin verilmesi (m. 126).....	183
Cevap dilekçesini verme süresi (m. 127)	184
Süresinde cevap dilekçesi verilmemesinin sonucu (m. 128).....	186
Cevap dilekçesinin içeriği (m. 129)	186
Cevap dilekçesinde eksiklik bulunması (m. 130).....	188
Cevap dilekçesi verilmesinin sonucu (m. 131)	188
Karşı dava açılabilmesinin şartları (m. 132)	189
Karşı davanın açılması ve süresi (m. 133)	190
Asıl davanın sona ermesi (m. 134).....	191
Uygulanacak hükümler (m. 135)	191

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM CEVABA CEVAP VE İKİNCİ CEVAP DİLEKÇESİ

Tarafların ikinci dilekçeleri (m. 136).....	192
---	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**ÖN İNCELEME**

Ön incelemenin kapsamı (m. 137).....	193
Dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar (m. 138)	194
Ön inceleme duruşmasına davet (m. 139).....	195
Ön inceleme duruşması (m. 140).....	196
İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi (m. 141).....	200
Süreler hakkında karar (m. 142)	203

BEŞİNCİ BÖLÜM**TAHKİKAT VE TAHKİKAT SIRASINDAKİ
ÖZEL DURUMLAR****BİRİNCİ AYIRIM****TAHKİKAT**

Tahkikatın konusu (m. 143).....	204
Tarafların dinlenilmesi (m. 144).....	204
Sonradan delil gösterilmesi (m. 145)	205
Mevcut delillerle davanın aydınlanması (m. 146).....	206

İKİNCİ AYIRIM**DURUŞMA**

Tarafların duruşmaya daveti (m. 147).....	207
Mahkemenin çalışma zamanı (m. 148)	209
Ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla veya başka yerde duruşma icrası (m. 149)	209
Tarafların duruşmaya gelmemesi, sonuçları ve davanın açılmamış sayılması (m. 150)	211
Duruşma düzeni (m. 151)	215
Soru Yöneltilme (m. 152)	217
Kayıt ve yayın yasağı (m. 153)	218
Tutanak (m. 154)	219
Tutanağın imzalanması ve imza atamayanların durumu (m. 155)	221
Tutanağın ispat gücü (m. 156)	222

Zabıt kâtibi bulundurulması zorunluluğu (m. 157)	222
Tutanak örneği verilmesi (m. 158).....	223
Dosyaya belge konulması ve dosyanın başka yere gönderilmesi (m. 159)	223
Dizi listesi (m. 160)	224
Dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi (m. 161)	224
Dosyanın hâkimin incelemesine hazır tutulması (m. 162).....	225

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

ÖN SORUN VE BEKLETİCİ SORUN

Ön sorunun ileri sürülmesi (m. 163)	225
Ön sorunun incelenmesi (m. 164).....	226
Bekletici sorun (m. 165)	227

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ VE AYRILMASI

Davaların birleştirilmesi (m. 166).....	228
Davaların ayrılması (m. 167).....	230
Kanun yolları (m. 168)	231

BEŞİNCİ AYIRIM

İSTİCVAP

Konusu (m. 169).....	232
İsticvap olunacak kişilerin belirlenmesi (m. 170)	232
İsticvap olunacak tarafın davet edilmesi (m. 171)	233
Bizzat isticvap olunma (m. 172)	234
İsticvabın yapılması (m. 173)	235
Tutanak düzenlenmesi (m. 174).....	236
Kıyasen uygulanacak hükümler (m. 175)	237

ALTINCI AYIRIM

İSLAH VE MADDİ HATALARIN DÜZELTİLMESİ

Kapsamı ve sayısı (m. 176).....	237
İslahın zamanı ve şekli (m. 177)	238

İslah sebebiyle ortaya çıkan yargılama giderleri ve karşı tarafın zararının ödenmesi (m. 178).....	240
İslahın etkisi (m. 179).....	241
Davanın tamamen ıslahı (m. 180).....	242
Kısmen ıslah (m. 181).....	244
Kötüniyetli ıslah (m. 182).....	244
Maddi hataların düzeltilmesi (m. 183).....	245

YEDİNCİ AYRIM

TOPLU MAHKEMELERDE TAHKİKAT (EK AYRIM: 22.07.2020-7251/m. 19)

Toplu mahkemelerde tahkikat (m. 183/A).....	246
---	-----

ALTINCI BÖLÜM

TAHKİKATIN SONA ERMESİ VE SÖZLÜ YARGILAMA

Tahkikatın sona ermesi (m. 184).....	248
Toplu mahkemelerde tahkikatın sona ermesi (m. 185).....	248
Sözlü yargılama (m. 186).....	249

DÖRDÜNCÜ KISIM

İSPAT VE DELİLLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER

İspatın konusu (m. 187).....	252
İkrar (m. 188).....	252
İspat hakkı (m. 189).....	253
İspat yükü (m. 190).....	254
Karşı ispat (m. 191).....	255
Kanunda düzenlenmemiş deliller (m. 192).....	255
Delil sözleşmesi (m. 193).....	256
Somutlaştırma yükü ve delillerin gösterilmesi (m. 194).....	257
Başka yerden getirtilecek deliller (m. 195).....	258
Delilden vazgeçme (m. 196).....	258

Delillerin incelenmesi ve istinabe (m. 197)	259
Delillerin değerlendirilmesi (m. 198).....	260

İKİNCİ BÖLÜM

BELGE VE SENET

Belge (m. 199).....	261
Senetle ispat zorunluluğu (m. 200).....	262
Senede karşı tanıkla ispat yasağı (m. 201).....	263
Delil başlangıcı (m. 202)	264
Senetle ispat zorunluluğunun istisnaları (m. 203).....	265
İlamların ve resmî senetlerin ispat gücü (m. 204).....	267
Adi senetlerin ispat gücü (m. 205).....	268
İmza atamayanların durumu (m. 206).....	269
Senette çıkıntı, kazıntı ve silinti (m. 207)	271
Yazı veya imza inkârı (m. 208).....	272
Yazı veya imza inkârının sonucu (m. 209)	275
Güvenli elektronik imzalı belgenin inkârı (m. 210).....	276
Sahtelik incelemesi (m. 211).....	276
Sahte senedin iptali (m. 212)	278
Haksız yere sahtelik iddiası (m. 213).....	279
Sahtelik hakkında hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının etkisi (m. 214)	281
Belgelerin halefler aleyhine kullanılması ve adi senetlerin üçüncü kişiler için hüküm ifade etmesi (m. 215).....	281
Mahkemece belge aslının istenmesi ve geri verilmesi (m. 216).....	283
Belge aslının ibrazı usulü (m. 217).....	284
Belgenin yerinde incelenmesi (m. 218)	285
Tarafların belgeleri ibrazı zorunluluğu (m. 219).....	287
Tarafın belgeyi ibraz etmemesi (m. 220).....	288
Üçüncü kişinin belgeyi ibraz etmemesi (m. 221).....	289
Ticari defterlerin ibrazı ve delil olması (m. 222)	291
Yabancı dilde yazılmış belgeler (m. 223)	295
Yabancı resmî belgelerin yetkili makamlar tarafından onaylanması zorunluluğu (m. 224)	295

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**YEMİN**

Yeminin konusu (m. 225)	296
Yemine konu olamayacak vakıalar (m. 226)	297
Yemin teklifi (m. 227)	297
Yemine davet (m. 228)	298
Yemin etmemenin sonuçları (m. 229).....	299
Yeminin iade olunamayacağı hâller (m. 230)	299
Ölüm veya fiil ehliyetinin kaybı (m. 231).....	300
Yemini yerine getirecek kimseler (m. 232).....	300
Yeminin şekli (m. 233)	302
Sağır ve dilsizlerin yemini (m. 234).....	303
Hasta veya özürülülerin mahkeme dışında yemini(m. 235).....	304
Yemin edecek kimsenin mahkemenin yargı çevresi dışında olması (m. 236).....	304
Yemin konusunun açıklattırılması (m. 237).....	305
Yemin tutanağının düzenlenmesi (m. 238)	305
Yalan yere yemin iddiası (m. 239).....	306

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**TANIK**

Tanık gösterme şekli (m. 240)	307
Tanıklardan bir kısmının dinlenilmesiyle yetinilmesi (m. 241)	308
Tanıklığın izne bağlı olduğu hâller (m. 242).....	308
Tanığın davet edilmesi (m. 243)	310
Davetiyenin içeriği (m. 244).....	311
Çağrıya uyma zorunluluğu (m. 245).....	312
Tanığa soru kâğıdı gönderilmesi (m. 246)	312
Tanıklıktan çekinme hakkı (m. 247)	313
Kişisel nedenlerle tanıklıktan çekinme (m. 248).....	314
Sır nedeniyle tanıklıktan çekinme (m. 249)	315
Menfaat ihlali tehlikesi nedeniyle tanıklıktan çekinme (m. 250)	316

Tanıklıktan çekinme hakkının istisnaları (m. 251).....	317
Çekinme sebeplerinin bildirilmesi ve incelenmesi (m. 252).....	318
Çekinmenin kabul edilmemesinin sonucu (m. 253).....	318
Tanığın kimliğinin tespiti (m. 254).....	319
Tanıklara itiraz (m. 255).....	320
Tanığa görevinin önemini anlatma (m. 256).....	320
Yeminsiz dinlenecekler (m. 257).....	321
Yeminin zamanı ve şekli (m. 258).....	322
Tanıkların mahkemede dinlenilmesi (m. 259).....	322
Tanığın bilgilendirilmesi (m. 260).....	324
Tanığın dinlenilme şekli (m. 261).....	324
Yasak davranışlar (m. 262).....	326
Tercüman ve bilirkişi kullanılması (m. 263).....	326
Yalan yere veya menfaat temin ederek tanıklık edilmesi ve sonuçları (m. 264).....	327
Tanığa ödenecek ücret ve giderler (m. 265).....	327

BEŞİNCİ BÖLÜM

BİLİRKİŞİ İNCELEMESİ

Bilirkişiye başvurulmasını gerektiren hâller (m. 266).....	328
Bilirkişi sayısının belirlenmesi (m. 267).....	331
Bilirkişilerin görevlendirilmesi (m. 268).....	331
Bilirkişilik görevinin kapsamı (m. 269).....	334
Bilirkişilik görevini kabulle yükümlü olanlar (m. 270).....	335
Bilirkişiye yemin verdirilmesi (m. 271).....	336
Bilirkişinin görevini yapmaktan yasaklı olması ve reddi (m. 272).....	338
Bilirkişinin görev alanının belirlenmesi (m. 273).....	340
Bilirkişinin görev süresi (m. 274).....	342
Bilirkişinin haber verme yükümlülüğü (m. 275).....	344
Bilirkişinin görevini bizzat yerine getirme yükümlülüğü (m. 276).....	346
Bilirkişinin sır saklama yükümlülüğü (m. 277).....	347
Bilirkişinin yetkileri (m. 278).....	348

Bilirkişi açıklamalarının tespiti ve rapor (m. 279)	350
Bilirkişi raporunun verilmesi (m. 280).....	353
Bilirkişi raporuna itiraz (m. 281)	353
Bilirkişinin oy ve görüşünün değerlendirilmesi (m. 282)	356
Bilirkişi gider ve ücreti (m. 283).....	356
Bilirkişinin ceza hukuku bakımından durumu (m. 284).....	357
Bilirkişinin hukuki sorumluluğu (m. 285)	358
Davaların açılacağı mahkeme (m. 286)	362
Rücu davasında zamanaşımı (m. 287)	363

ALTINCI BÖLÜM

KEŞİF

Keşif kararı (m. 288).....	364
Keşfe yetkili mahkeme (m. 289).....	365
Keşfin yapılması (m. 290)	365
Keşfe katlanma zorunluluğu (m. 291).....	367
Soybağı tespiti için inceleme (m. 292).....	368

YEDİNCİ BÖLÜM

UZMAN GÖRÜŞÜ

Uzman görüşü (m. 293)	369
-----------------------------	-----

BEŞİNCİ KISIM

HÜKÜM VE DAVAYA SON VEREN TARAF İŞLEMLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜKÜM

Hüküm, hükmün verilmesi ve tefhimi (m. 294).....	370
Hükmün müzakeresi (m. 295).....	372
Hükmün oylanması ve yeter sayı (m. 296)	372
Hükmün kapsamı (m. 297)	373
Hükmün yazılması (m. 298)	375
Hükmün imza edilememesi (m. 299).....	376
Hükmün korunması (m. 300).....	377

Hüküm nüshası (m. 301).....	377
İlamın alınması, kesinleşme kaydı ve harçlar (m. 302).....	378
Kesin hüküm (m. 303).....	380

İKİNCİ BÖLÜM

HÜKMÜN TASHİHİ , TAVZİHİ VE TAMAMLANMASI

Hükümün tashihi ve tamamlanması (m. 304).....	384
Hükümün tavzihi (m. 305).....	385
Hükümün tamamlanması (m. 305/A).....	386
Tavzih ve tamamlanma talebi ile usulü (m. 306).....	386

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAVAYA SON VEREN TARAF İŞLEMLERİ

Davadan feragat (m. 307).....	387
Davayı kabul (m. 308).....	388
Feragat ve kabulün şekli (m. 309).....	388
Feragat ve kabulün zamanı (m. 310).....	389
Feragat ve kabulün sonuçları (m. 311).....	390
Feragat ve kabul hâlinde yargılama giderleri (m. 312).....	391
Sulh (m. 313).....	392
Sulhun zamanı (m. 314).....	393
Sulhun etkisi (m. 315).....	394

ALTINCI KISIM

BASİT YARGILAMA USULÜ

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler (m. 316).....	395
Dilekçelerin verilmesi (m. 317).....	396
Delillerin ikamesi (m. 318).....	398
İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı (m. 319).....	399
Ön inceleme ve tahkikat (m. 320).....	399
Hüküm (m. 321).....	402
Uygulanacak hükümler (m. 322).....	403

YEDİNCİ KISIM
YARGILAMA GİDERLERİ VE ADLİ YARDIM

BİRİNCİ BÖLÜM
YARGILAMA GİDERLERİ

Yargılama giderlerinin kapsamı (m. 323)	404
Delil ikamesi için avans (m. 324)	407
Resen yapılması gereken işlemlere ilişkin giderler (m. 325)	408
Yargılama giderlerinden sorumluluk (m. 326).....	409
Dürüstlük kuralına aykırılık sebebiyle yargılama giderlerinden sorumluluk (m. 327)	410
Fer'î müdahale gideri (m. 328)	411
Kötüniyetle veya haksız dava açılmasının sonuçları (m. 329)	412
Vekâlet ücretinin taraf lehine hükmedilmesi (m. 330).....	413
Esastan sonuçlanmayan davada yargılama gideri (m. 331).....	414
Yargılama giderlerine hükmedilmesi (m. 332)	415
Avansın iadesi (m. 333).....	416

İKİNCİ BÖLÜM
ADLİ YARDIM

Adli yardımdan yararlanacak kişiler (m. 334)	417
Adli yardımın kapsamı (m. 335).....	419
Adli yardım talebi (m. 336)	420
Adli yardım talebinin incelenmesi (m. 337)	421
Adli yardım kararının kaldırılması (m. 338).....	424
Adli yardımla ertelenen yargılama giderlerinin tahsili (m. 339).....	424
Adli yardım kararıyla atanan avukatın ücretinin ödenmesi (m. 340)	426

SEKİZİNCİ KISIM
KANUN YOLLARI

BİRİNCİ BÖLÜM
İSTİNAF

İstinaf yoluna başvurulabilen kararlar (m. 341).....	429
İstinaf dilekçesi (m. 342)	433

İstinaf dilekçesinin verilmesi (m. 343).....	435
Harç ve giderlerin yatırılması (m. 344).....	437
Başvuru süresi (m. 345).....	439
İstinaf dilekçesinin reddi (m. 346).....	440
İstinaf dilekçesine cevap (m. 347).....	441
Katılma yolu ile başvurma (m. 348).....	442
Başvurma hakkından feragat (m. 349).....	444
Başvurunun icraya etkisi (m. 350).....	444
Kötüniyetle istinaf yoluna başvurma (m. 351).....	446
Ön inceleme (m. 352).....	447
Duruşma yapılmadan verilecek kararlar (m. 353).....	449
İnceleme (m. 354).....	454
İncelemenin kapsamı (m. 355).....	455
Duruşma yapılmasına karar verilmesi (Değişik: 22.07.2020-7251/36.m) (m. 356).....	456
Yapılamayacak işlemler (m. 357).....	457
Duruşmaya gelinmemesi ve giderlerin ödenmemesi (m. 358).....	459
Karar ve tebliği (m. 359).....	461
Uygulanacak diğer hükümler (m. 360).....	465

İKİNCİ BÖLÜM

TEMYİZ

Temyiz edilebilen kararlar (m. 361).....	465
Temyiz edilemeyen kararlar (m. 362).....	468
Kanun yararına temyiz (m. 363).....	473
Temyiz dilekçesi (m. 364).....	475
Temyiz dilekçesinin verilmesi (m. 365).....	478
Kıyas yoluyla uygulanacak hükümler (m. 366).....	479
Temyizin icraya etkisi (m. 367).....	479
Kötüniyetle temyiz (m. 368).....	481
Temyiz incelemesi ve duruşma (m. 369).....	482
Onama kararları (m. 370).....	486

Bozma sebepleri (m. 371).....	491
Yargıtay kararlarının tebliği (m. 372).....	492
Bozmaya uyma veya direnme (m. 373).....	493
HUMK'UN 5236 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİNDEN ÖNCEKİ KANUN YOLLARI HÜKÜMLERİ.....	500

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YARGILAMANIN İADESİ

Konu (m. 374).....	511
Yargılamanın iadesi sebepleri (m. 375).....	511
Üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi (m. 376).....	516
Süre (m. 377).....	517
İnceleyecek mahkeme ve teminat (m. 378).....	519
Talebin ön incelemesi (m. 379).....	520
Yeniden yargılama veya hükmün iptali (m. 380).....	520
İcranın durdurulması (m. 381).....	522

DOKUZUNCU KISIM ÇEKİŞMESİZ YARGI

Çekişmesiz yargı işleri (m. 382).....	523
Görevli mahkeme (m. 383).....	532
Çekişmesiz yargı işlerinde yetki (m. 384).....	532
Yargılama usulü (m. 385).....	533
Mühürleme, deftere geçirme ve yemin tutanağı düzenlenmesi usulü (m. 386).....	534
Kararlara karşı başvuru yolları(m. 387).....	534
Kararların niteliği (m. 388).....	534

ONUNCU KISIM GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR

BİRİNCİ BÖLÜM İHTİYATİ TEDBİR

İhtiyati tedbirin şartları (m. 389).....	535
İhtiyati tedbir talebi (m. 390).....	536

İhtiyati tedbir kararı (m. 391).....	540
İhtiyati tedbirde teminat gösterilmesi (m. 392).....	543
İhtiyati tedbir kararının uygulanması (m. 393)	545
İhtiyati tedbir kararına karşı itiraz (m. 394).....	547
Teminat karşılığı tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması (m. 395)	550
Durum ve koşulların değişmesi sebebiyle tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması (m. 396)	551
İhtiyati tedbiri tamamlayan işlemler (m. 397).....	553
Tedbire muhalefetin cezası (m. 398)	556
Tazminat (m. 399)	558

İKİNCİ BÖLÜM

DELİL TESPİTİ VE DİĞER GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR

Delil tespitinin istenebileceği hâller(m. 400)	559
Görev ve yetki (m. 401).....	560
Delil tespiti talebi ve karar (m. 402)	561
Acele hâllerde tespit (m. 403).....	563
Delil tespiti kararında uygulanacak hükümler (m. 404).....	563
Tutanak ve diğer belgeler (m. 405).....	564
Diğer geçici hukuki korumalar (m. 406).....	564

ONBİRİNCİ KISIM

TAHKİM

Uygulanma alanı (m. 407).....	567
Tahkime elverişlilik (m. 408)	568
İtiraz hakkından feragat (m. 409).....	568
Tahkimde görevli ve yetkili mahkeme (m. 410).....	569
Mahkemenin yardımı (m. 411)	571
Tahkim sözleşmesinin tanımı ve şekli (m. 412).....	571
Tahkim itirazı (m. 413).....	573
İhtiyati tedbir ve delil tespiti (m. 414)	574
Hakem sayısı (m. 415).....	577

Hakemlerin seçimi (m. 416)	578
Ret sebepleri (m. 417).....	581
Hakemin reddi usulü (m. 418)	582
Hakemlerin sorumluluğu (m. 419).....	585
Görevin yerine getirilememesi (m. 420)	585
Yeni hakem seçilmesi (m. 421)	586
Hakemin kendi yetkisi hakkında karar vermesi (m. 422).....	587
Tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı (m. 423).....	589
Yargılama usulünün belirlenmesi (m. 424).....	590
Tahkim yeri (m. 425).....	590
Dava tarihi (m. 426).....	591
Tahkim süresi (m. 427).....	592
Dava ve cevap dilekçesi (m. 428).....	593
Duruşma yapılması veya dosya üzerinden inceleme (m. 429)	595
Taraflardan birinin yargılamaya katılmaması (m. 430).....	596
Hakem veya hakem kurulunca bilirkişi seçimi (m. 431).....	597
Delillerin toplanması (m. 432).....	598
Hakem kurulunun karar vermesi (m. 433)	599
Sulh (m. 434).....	600
Tahkim yargılamasının sona ermesi (m. 435).....	601
Hakem kararının şekli, içeriği ve saklanması (m. 436).....	602
Hakem kararının tanzimi, düzeltilmesi ve tamamlanması (m. 437).....	605
Tebliğat (m. 438)	607
İptal davası (m. 439)	608
Hakem ücreti (m. 440).....	615
Yargılama giderleri (m. 441)	616
Avans yatırılması ve giderlerin ödenmesi (m. 442)	617
Yargılamanın iadesi (m. 443)	619
Uygulanmayacak hükümler (m. 444).....	620

ONİKİNCİ KISIM
SON HÜKÜMLER

Elektronik işlemler (m. 445).....	620
Disiplin para cezası (m. 446).....	624
Diğer kanunlardaki yargılama usulü ile ilgili hükümler (m. 447).....	624
Zaman bakımından uygulanma (m. 448).....	625
Yönetmelik (m. 449).....	625
Yürürlükten Kaldırılan hükümler (m. 450).....	626
Ek madde 1.....	627
Geçici madde 1.....	628
Geçici madde 2.....	629
Geçici madde 3.....	629
Geçici madde 4.....	633
Yürürlük (m. 451).....	634
Yürütme (m. 452).....	635
ADALET KOMİSYONU RAPORUNDA YERALAN MUHALEFET ŞERHLERİ.....	637
HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK KANUNU – GENEL GEREKÇE.....	645
HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK KANUNU TASARISI ADALET KOMİSYONU RAPORU GİRİŞ BÖLÜMÜ.....	651
6325 SAYILI HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK KANUNU.....	655
BİLİRKİŞİLİK KANUNU GENEL GEREKÇE.....	715
6754 SAYILI BİLİRKİŞİLİK KANUNU.....	721
6100 SAYILI HUKUK MUHALEMELERİ KANUNU'NU DEĞİŞTİREN KANUNLAR, RESMİ GAZETEDE YAYIN TARİHLERİ VE DEĞİŞEN MADDELER.....	755
1086 SAYILI HUKUK USULÜ MUHALEMELERİ KANUNU İLE YENİ HUKUK MUHALEMELERİ KANUNU'NUN MADDELERİNİ KARŞILAŞTIRAN TABLO.....	757
KAVRAMLARA GÖRE ARAMA CETVELİ.....	777

KISALTMALAR

AB Hukuki ve Ticari Konularda Arabuluculuk Yönergesi	: AB Parlamentosunun Hukuki ve Ticari Konularda Arabuluculuğun Belirli Yönleri Hakkındaki 21 Mayıs 2008 tarih ve 2008/52/EC numaralı Yönergesi (OJ L 24.5.2008)
Adalet Komisyonu Raporu	: Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), TBMM Dönem: 23, Yasama Yılı: 3, S. Sayısı 393.
Alm. AD ve ÇY MUK	: Alman Aile Davaları ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Muhakeme Usulü Kanunu
Adli Mahkemeler Kanunu	: 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
Alm. Mahkemeleri Teşkilatı K.	: Alman Mahkemeleri Teşkilatı Kanunu (Gerichtsverfassungsgesetz v. 5 Mai 1975)
Alm. MUK	: Alman Medeni Usul Kanunu (Zivilprozessordnung v. 30. Januar 1877)
Avukatlık K.	: Avukatlık Kanunu
Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı	: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Hakkında 2002/10 sayılı Tavsiye Kararı (Recomendation Rec 2002 10 of the Committee of Ministers to Member States on mediation in civil matters)
Avusturya Arabuluculuk K.	: Avusturya Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Federal Kanunu (Bundesgesetz über Mediation in Zivilsachen vom 29. April 2003)
b.	: Bent
AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız

c.	: Cümle
f.	: Fıkra
Hâk. ve Sav. K.	: 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu
Harçlar K.	: Harçlar Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İsv. MUK	: İsviçre Medeni Usul Kanunu (Schweizerische Zivilprozessordnung vom 19. Dezember 2008)
karş.	: Karşılaştırınız
m.	: Madde
MK	: Türk Medeni Kanunu
MTK	: Milletlerarası Tahkim Kanunu
Noterlik K.	: 1512 sayılı Noterlik Kanunu
Tasarı	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı veya Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UNCITRAL Model K.	: Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkındaki UNCITRAL Model Kanunu (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985/2006)
UNCITRAL Ticari Arabuluculuk Model K.	: Ticari Arabuluculuk Hakkında UNCITRAL Model Kanunu (UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002)

**HUKUK MUHAKEMELERİ
KANUNU**

